

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaali-ala

Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

2016

Riina Sintonen

VARMOIN ASKELIN KOHTI TOIMINNALLISTA OPPIMISTA

– opas toiminnallisen oppimisen tukemiseen ja kehittämiseen Moikoisten päivähoitoyksikössä

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaaliala | Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

2016 | 48+4

Johanna Gadd

Riina Sintonen

VARMOIN ASKELIN KOHTI TOIMINNALLISTA OPPIMISTA – OPAS TOIMINNALLISEN OPPIMISEN TUKEMISEEN JA KEHITTÄMISEEN MOIKOISTEN PÄIVÄHOITOYKSIKÖSSÄ

Toiminnallinen opinnäytetyö käsittelee toiminnallista oppimista sekä liikkeen lisäämistä lapsen päivään. Opinnäytetyö on työelämälähtöinen kehittämishanke, joka toteutettiin yhteistyössä Moikoisten päivähoitoyksikön kanssa. Moikoisten päivähoitoyksikkö on Turun kaupungin päiväkotia. Kehittämishanke on päiväkodin sisäinen ja opinnäytetyö on toteutettu Moikoisten päivähoitoyksikön tarpeisiin vastaten.

Opinnäytetyön viitekehys muodostuu toiminnalliselle oppimiselle sekä toiminnalliselle varhaiskasvatukselle keskeisistä aiheista. Viitekehysten ensimmäisessä osassa käsitellään toiminnallisen oppimisen käsitettä yleisesti ja lisäksi pohditaan toiminnallisen oppimisen mahdollisuuksia. Tämän jälkeen tarkastelu jatkuu liikkumiseen toiminnallisen oppimisen muotona. Viitekehysten toisessa osassa tarkastellaan oppimisympäristöjä sekä toiminnallisen varhaiskasvatuksen vaatimuksia varhaiskasvattajan näkökulmasta. Lopuksi pohditaan vielä yksityiskohtaisesti, millaista suunnittelua toiminnallisempi varhaiskasvatus vaatii.

Opinnäytetyön kehittämistehtävänä oli koota toimeksiantajan käyttöön menetelmäopas, joka sisältää kattavasti toiminnallista oppimista tukevia sekä liikettä päiväkodin arkeen lisääviä menetelmiä. Opinnäytetyön keskeisinä tavoitteina oli tuoda toiminnallinen oppiminen mielekkäällä tavalla osaksi Moikoisten päivähoitoyksikön toimintaa sekä lisätä liikkumista ja vähentää istumista päiväkodin jokaisessa päivässä.

Opinnäytetyön tuotos eli menetelmäopas koottiin päiväkodin henkilökunnan toiveiden pohjalta. Jotta opas tukee parhaalla mahdollisella tavalla kasvattajien työtä lasten kanssa, sisältää opas myös menetelmissä tarvittavat välineet, joita ovat erilaiset pussit sekä kuvakortit.

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen sekä lisäksi se toimii tärkeänä osana päiväkodin kehittämishanketta. Kehittämishanke jatkuu päiväkodissa opinnäytetyöprosessin päättymisen jälkeen, jolloin menetelmäopas tulee toimimaan konkreettisenä tukena kehittämistoiminnan etenemisessä kohti päiväkodin tavoitetta toiminnallisemmasta lapsen päivästä.

ASIASANAT:

Varhaiskasvatus, toiminnallisuus, oppiminen, toiminnalliset menetelmät, liikkuminen, oppimisympäristö

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Social services | Child care, youth and family work

2016 | 48+4

Johanna Gadd

Riina Sintonen

CONFIDENTLY TOWARDS THE FUNCTIONAL LEARNING – GUIDE ABOUT SUPPORTING AND DEVELOPING THE FUNCTIONAL LEARNING IN DAY CARE UNIT MOIKOINEN

This practice based thesis is about functional learning and finding the ways how to add movement in children's day. Thesis is a work oriented developing project which was carried out with Day Care Unit Moikoinen. Day Care Unit Moikoinen is part of the municipal day care of the city of Turku. The developing project is done inside this unit and it is done by their expectations.

The frame of reference consists of essential topics related to functional learning and functional early childhood education. The first part of the frame of reference is about defining the concept of functional learning. It also concentrates to the possibilities of functional learning and then the next important topic is movement as a form of functional learning. The second part of the frame of reference consists of learning environments and also about the demands of functional early childhood education by the aspect of early childhood educators. At the end of the frame of reference there is really specific analysis about planning the functional early childhood education.

The development task of thesis was to create an inclusive guide book, which includes functional methods that support the functional learning and adding the daily movement in this daycare unit. The most important goals in this thesis were finding a pleasant way to include the functional learning as a natural way in the activity in Day Care Unit Moikoinen and also decrease the amount of time during the day that children stay still.

The output of thesis, the guide book, is based on expectations of personnel in daycare. In order that the output is really supporting the educators work with children, it also includes the equipment which is needed with the methods in the guide book. These include different kind of bags and picture cards.

The topic of thesis is current and really important part of the development project in this daycare. The project will proceed after the end of thesis, and this means that then the guide book will be the practical way to go forward by developing the daycare towards more functional ways of early childhood education.

KEYWORDS:

Early childhood education, functionality, learning, functional methods, movement, learning environment

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET	6
1 JOHDANTO	7
2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTA JA TARVE	9
2.1 Lähtökohdat	9
2.2 Kehittämistehtävä ja tavoitteet	10
2.3 Toimijat ja ympäristö	11
3 TOIMINNALLINEN OPPIMINEN	13
3.1 Toiminnallisen oppimisen käsite	13
3.2 Toiminnallisen oppimisen mahdollisuudet	16
3.3 Liikkuminen toiminnallisen oppimisen muotona	18
4 OPPIMISYMPÄRISTÖT JA TOIMINNALLISUUS	21
4.1 Oppimisympäristön käsite	21
4.2 Varhaiskasvattajan näkökulma	23
4.3 Oppimisympäristöjen suunnittelu	25
5 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS	28
5.1 Kehittämistoiminnan eteneminen	28
5.2 Kehittämismenetelmät	31
6 TUOTOKSET	35
6.1 Menetelmäopas	35
6.2 Pussit ja kuvakortit	37
7 ARVIONTI	40
7.1 Kehittämistehtävän onnistuminen	40
7.2 Tavoitteiden toteutuminen	40
8 POHDINTA	43
8.1 Ammatillinen kasvu	43
8.2 Eettisyys kehittämistoiminnassa	44
8.3 Jatkokyöskentelymahdollisuudet	45

LÄHTEET

46

LIITTEET

- Liite 1. Kysely henkilökunnalle
- Liite 2. Havainnointilomake
- Liite 3. Menetelmäoppaan johdanto

KUVAT

- Kuva 1. Esimerkkikuva menetelmäoppaasta. 36
- Kuva 2. Kehonosapussi. 38
- Kuva 3. Eläinpussi. 39

KUVIOT

- Kuvio 1. Toiminnalliselle oppimiselle läheiset käsitteet. 15
- Kuvio 2. Toiminnallisen arjen osa-alueet (Valo 2015,3). 26

TAULUKOT

- Taulukko 1. Opinnäytetyön aikataulu. 30

KÄYTETYT LYHENTEET

OPH	Opetushallitus
Stakes	Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
Valo	Valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio ry

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatuksessa kasvattajan keskeinen tehtävä perushoidon lisäksi on toiminnan rikastaminen ja toiminnan tavoitteellisuudesta huolehtiminen. Lapsille tulee tarjota mahdollisuus leikkiin, liikkumiseen, taiteelliseen toimintaan sekä tutkimiseen, ja tätä kautta tulee mahdollistaa lapsen oikeus oppimiseen sekä henkilökohtaiseen hyvinvointiin. Työtavat vaikuttavat suuresti, millä tavoin ja mitä asioita lapset oppivat. Toiminnalliset menetelmät varhaiskasvatuksessa tuovat varhaiskasvattajalle monipuolisesti keinoja, joilla on mahdollista tietoisesti tukea lapsen kehityksen ja oppimisen eri osa-alueita. (Ota koppi –ohjelma 2015.) Tämä kuvaa tiivistetysti ja kattavasti kehittämishankkeen taustaa, eli miksi toiminnallista oppimista varhaiskasvatuksessa tulisi kehittää.

Opinnäytetyön aihe oli lähtöisin omasta kiinnostuksestani lähteä tekemään opinnäytetyötä Moikoisten päivähoitoyksikön kehittämishankkeen tueksi. Tuotuni ehdotuksen esille, päiväkodin johtaja tarjosi minulle toimeksiantoa, jonka pohjalta lähdin toteuttamaan kehittämishanketta toiminnallisen opinnäytetyön muodossa. Tässä opinnäytetyön raportissa käsitellään kehittämishankkeen toteutuksen eri vaiheita sekä kehittämistyötä tukevaa viitekehystä. Lisäksi raportissa arvioidaan kehittämistoiminnan onnistumista ja eettisyyttä sekä omaa toimintaani opinnäytetyöprosessin aikana.

Opinnäytetyön raportin alussa kuvataan kehittämishankkeen lähtökohdat, tausta sekä kehittämistehtävä ja tavoitteet. Opinnäytetyön kehittämistehtävänä oli koota päiväkodin käyttöön menetelmäopas, joka sisältää toiminnallista oppimista tukevia ja liikettä lapsen päivään lisääviä menetelmiä. Kehittämishankkeen keskeisinä tavoitteina oli tuoda toiminnallinen oppiminen osaksi koko päiväkodin toimintaa ja sen kautta lisätä liikettä lapsen päivään päiväkodin arjessa.

Opinnäytetyön tietoperusta koostuu kahdesta suuremmasta kokonaisuudesta. Ensin käsitellään toiminnallista oppimista yleisesti ja yhdistellään siihen oleellisesti liittyviä käsitteitä. Tämän jälkeen tarkastellaan vielä toiminnallisen oppimi-

sen tuomia mahdollisuuksia ja lopuksi keskitytään liikkumiseen toiminnallisen oppimisen muotona. Toinen kokonaisuus käsittelee oppimisympäristöjä sekä toiminnallista varhaiskasvatusta. Aluksi määritellään oppimisympäristön käsite, jonka jälkeen siirrytään käsittelemään asiaa varhaiskasvattajan näkökulmasta. Lopuksi keskitytään vielä tarkastelemaan, millaista oppimisympäristöjen suunnittelua toiminnallisempi varhaiskasvatus vaatii.

Viitekehyksen jälkeen kerrotaan kehittämishankkeen toteutuksesta ja etenemisestä sekä käytetyistä kehittämismenetelmistä. Kehittämismenetelminä opinnäytetyössä olivat kysely henkilökunnalle sekä sen pohjalta toteutettu menetelmien havainnointi. Nämä molemmat menetelmät tukivat opinnäytetyön tavoitteita ja mahdollistivat produktin eli menetelmäoppaan onnistuneen lopputuloksen, josta kerrotaan raportissa kehittämismenetelmien jälkeen. Menetelmäoppaan lisäksi opinnäytetyön tuotoksiin sisältyivät menetelmissä tarvittavat välineet, joita olivat pussit sekä kuvakortit. Tuotosten kuvailemisen jälkeen arvioidaan opinnäytetyön onnistumista kokonaisuudessaan. Opinnäytetyön lopussa pohdin vielä omaa ammatillista kasvuani opinnäytetyöprosessin aikana sekä kehittämistoiminnan eettisyyttä ja mahdollisia jatkotyöskentelymahdollisuuksia.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTA JA TARVE

2.1 Lähtökohdat

Opinnäytetyöprosessi lähti liikkeelle päiväkodin kehittämishankkeesta, toiminnallisen oppimisen tukemisesta ja kehittämisestä sekä liikkeen lisäämisestä lapsen päivään toiminnallisilla menetelmillä. Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, jota tein tiiviissä yhteistyössä toimeksiantajani kanssa. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tavoitellaan käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista ja toiminnan järjestelyä. Olennaista toiminnallisessa opinnäytetyössä on, että siinä yhdistyvät toteutus käytännössä sekä sen raportoiminen tutkimusviestinnän keinoin. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.)

Kehittämishanke aloitettiin päiväkodissa syksyllä 2015. Ajatus toiminnallisemmasta päiväkodin arjesta sai alkunsa päiväkodin lähtiessä mukaan Ilo kasvaa liikkuen –ohjelmaan. Ilo kasvaa liikkuen -ohjelman tavoitteena on luoda varhaiskasvatuksessa liikuntamyönteistä toimintakulttuuria ja ohjelma on suunniteltu juuri varhaiskasvatuksen arkea tarkastellen (Sport.fi 2016a). Mukaan ohjelmaan päiväkotit lähti vuonna 2013. Toiminnallisen arjen mielikuvasta lähdettiin pohtimaan, miten päiväkodin päivää voitaisiin käytännössä kehittää toiminnallisempaan suuntaan sekä miten tuoda toiminnallinen oppiminen osaksi luontevaa toimintaa lasten kanssa. On tärkeää ymmärtää, miten laaja ja moninainen kokonaisuus toiminnallinen oppiminen on, jotta on mahdollista liittää se luonnolliseksi osaksi omaa toimintaansa varhaiskasvattajana. Koska toiminnallisia menetelmiä on hyvin monenlaisia, kertookin menetelmien moninaisuus siitä, miten monella tapaa toiminnallista oppimista on mahdollista toteuttaa. Päiväkodin toiveena oli keskittyä toiminnallisen oppimisen lisäksi lapsen päivässä liikunnan lisäämiseen, jolloin keskityin valitsemaan menetelmäoppaaseen kehon liikettä lisääviä menetelmiä.

Koska päiväkodin keskeinen toive oli lisätä liikettä lasten päivään, tulikin minun lähteä ensimmäisenä pohtimaan, mihin päiväkodin arjen tilanteisiin liikettä voisi mahdollisesti lisätä sekä mitkä ovat päiväkodissa sellaisia hetkiä, joissa lapset

istuvat eniten paikallaan. Lisäksi minun tuli pohtia, mitä paikallaan olon hetkiä toistuu useasti päivän aikana. Tehtävänä olikin lähteä liittämään liikettä lisääviä toiminnallisia menetelmiä niihin päivän tilanteisiin, joissa ollaan toistuvasti paikallaan päivän aikana.

Kiinnostuin aiheesta suorittaessani johtamisen ja hallinnon harjoittelua samassa päiväkodissa ja tällöin minulle heräsikin ajatus, että olen motivoitunut lähtemään tukemaan päiväkodin kehittämishanketta opinnäytetyön muodossa. Toin asian esille ja päiväkodissa oltiin kiinnostuneita ideastani. Päiväkodissa koettiin tarvetta jonkinlaiselle oppaalle aiheesta, jotta toiminnallinen oppiminen ja liikkeen lisääminen päiväkodin arjessa saataisiin etenemään ja sille löytyisi selkeä ohjenuora. Koska toiminnallinen arki tulee olemaan päiväkodin jatkuva, pitkäjänteinen kehittämishanke, sain tehtäväkseni lähteä luomaan sille konkreettista pohjaa, jolla tukea koko henkilöstöä pääsemään mukaan kehittämistoimintaan käytännön tasolla. Olen ollut siis toteuttamassa suuren kokonaisuuden pientä, mutta hyvin tärkeää osa-aluetta.

2.2 Kehittämistehtävä ja tavoitteet

Opinnäytetyön kehittämistehtävänä oli koota henkilökunnan käyttöön kattava menetelmäopas, jossa on käytännön ideoita millä tavoin voidaan tukea lasten toiminnallista oppimista juuri Moikoisten päivähoitoyksikössä. Keskityin täysin tämän päiväkodin mahdollisuuksiin ja pyrin löytämään parhaat tavat joilla kehittää toiminnallisten menetelmien toteutusta päiväkodin arjessa. Tarkoituksenani oli tuoda päiväkodin käyttöön pääasiassa uusia menetelmiä, päiväkodin henkilökunnan toiveiden pohjalta. Koska toiminnallista oppimista on kaikenlainen tekemällä oppiminen, rajasin oppaan sisällön niin, että lopulta se sisälsi kattavasti erilaisia liikuntaa lisääviä ja oppimista tukevia toiminnallisia menetelmiä.

Ensimmäisenä tavoitteena oli tuoda toiminnallinen oppiminen ja sen tukeminen mielekkäällä tavalla osaksi koko päiväkodin toimintaa. Toisena tavoitteena oli lisätä liikkumista ja vähentää istumista päiväkodin jokaisessa päivässä. Kolmantena tavoitteena oli vielä varmistaa, että menetelmäopas otetaan todella käyttöön

päiväkodissa oppaan valmistuttua. Niin sanottuna taustatavoitteena eli kaikkia muita tavoitteita tukevana runkona opinnäytetyöprosessissa toimi lasten oppimisen vahvistaminen toiminnallisilla menetelmillä sekä toiminnallisen oppimisen tuomien hyötyjen tietoinen tavoittelu päiväkodin toiminnassa.

2.3 Toimijat ja ympäristö

Tein kehittämistyötä Turun kaupungin päiväkodissa, Moikoisten päivähoitoyksikössä. Moikoisten päivähoitoyksikkö kuuluu Turun kaupungin eteläiseen palvelualueeseen. Moikoisten päivähoitoyksikössä on 8 lapsiryhmää, joista kolme ryhmää on alle 3-vuotiaille lapsille, neljässä ryhmässä on 3-5-vuotiaita lapsia ja lisäksi päiväkodissa on yksi esiopetusryhmä. Päiväkoti toimii kahdessa eri rakennuksessa. Päärakennuksessa on tilat kuudelle ryhmälle ja päiväkodin ympäristössä sijaitsevassa pienemmässä rakennuksessa on tilat kahdelle ryhmälle. Lisäksi Moikoisten päivähoitoyksikköön kuuluu avoin päiväkotipiha, joka toimii päiväkodin pihalla olevassa parakkirakennuksessa. Avoimen päiväkodin työntekijät toimivat myös parakissa järjestettävän leikkikoulun ohjaajina sekä päiväkodin ympäristössä järjestettävän ulkoiluleikkikoulun ohjaajina.

Jokaisessa päiväkodin ryhmässä toimii kolme työntekijää. Pääasiassa ryhmissä työskentelee yksi lastentarhanopettaja ja kaksi lastenhoitajaa. Esikouluryhmässä toimii kaksi lastentarhanopettajaa sekä yksi lastenhoitaja. Avoimessa päiväkodissa on kaksi työntekijää, lastentarhanopettaja ja lastenhoitaja. Vaikka päiväkodissa on paljon henkilökuntaa, onnistuu ryhmien välinen yhteistyö melko hyvin. Yhteistyötä tukevat koko päiväkodin yhteiset palaverit sekä vuoden aikana järjestettävät tapahtumat. Lisäksi kattava tiedonjako muun muassa sähköpostitse ja puhelimitse tukee yhteistyön sujuvuutta. Myös kasvotusten asioista sopiminen päivän aikana on tärkeää päiväkodin toiminnan kannalta. Päiväkodin toimiva arki vaatiikin päivittäin ryhmien henkilökunnan välistä kommunikointia ja yhteistyötä erilaisissa tilanteissa.

Kehittämishankkeessa olivat mukana päiväkodin johtaja sekä päiväkodin kaikkien ryhmien työntekijät. Kehittämishanke ulottui koko päiväkodin toimintaan ja

se oli päiväkodin pitkäaikainen kehittämishanke, joka jatkui myös opinnäytetyöprosessin päätyttyä. Hanke oli päiväkodin sisäinen eli se ei ollut kaikkien Turun kaupungin päiväkotien kehittämishanke, jolloin myös opinnäytetyöni tuli ainoastaan tämän päiväkodin käyttöön. Koko Moikoisten päivähoitoyksikkö oli siis toimijana kehittämishankkeessa ja jokaiselta odotettiin panosta kehittämistoimintaa kohden. Toiminnallista oppimista lähdettiin tarkastelemaan lapsiryhmissä tiimeittäin ja keskeistä olikin yhdessä tekeminen tiimin kesken. Tärkeää oli myös tiimien välinen yhteistyö, kokemusten jakaminen ja esimerkiksi ideoiden jakaminen kahden samaa ikäryhmää edustavan lapsiryhmän välillä. Olennaista kehittämishankkeen onnistumisessa on kannustaa jokaista olemaan aktiivinen, mutta tärkeää on myös hyväksyä kaikenlaiset mielipiteet kehittämishankkeen eri vaiheissa, jotta hanketta pystytään viemään eteenpäin tasapainoisesti, jokaisen ajatusmaailmaa kunnioittaen ja yhteisiä ratkaisuja etsien. On tärkeää, että koko henkilökunta on aidosti mukana kehittämishankkeessa, jotta on mahdollista päästä varmoin askelin kohti yhteistä tärkeää tavoitetta.

3 TOIMINNALLINEN OPPIMINEN

3.1 Toiminnallisen oppimisen käsite

Toiminnallisesta oppimisesta käydään paljon keskustelua ja monenlaisia eri menetelmiä löytyy laidasta laitaan. Toiminnallinen oppiminen perustuu tekemällä oppimiseen. Siitä tekeekin laajan kokonaisuuden se, että toiminnallista oppimista on kaikenlainen tekemällä oppiminen, riippuen siitä tehdäänkö asioita paikallaan istuen vai liikkeessä. (Tiainen & Välimäki 2015, 7.) Koska toiminnallinen oppiminen perustuu toiminnallisten menetelmien käyttöön, on olennaista käydä aluksi läpi perustietoa toiminnallisista menetelmistä. Psykodraama, jota voidaan kutsua myös nimellä toiminnalliset menetelmät, on yleiskäsite Jacob Levy Morenon kehittämille draamamenetelmille (Lindqvist ym. 2005, 7). Idean psykodraamasta Moreno sai Wienin Augartenin puistossa. Siellä hän kokosi ympärilleen lapsia, joille hän kertoi tarinoita, ohjasi heille leikkejä ja pelejä sekä lisäksi seuraili lasten leikkejä. Tarkoituksena tässä toiminnassa hänellä oli kannustaa lapsia luovuuteen sekä tutkailla lasten spontaania toimintaa. (Marineau 1994, 64.) Tämän tuloksena Moreno perusti lasten teatteriryhmän, jonka kanssa hän lähti tutkailemaan omia käsityksiään psykodraamasta menetelmänä. Tätä kautta hän onnistui luomaan psykodraamalle tärkeät menetelmät sekä raamit. (Lousada 1998, 205-206.) Toiminnalliset menetelmät, toiminta sekä leikki ovat keskeinen osa lasten luonnollista tapaa toimia. Lapset ilmaisevat itseään leikin kautta sekä omaa kehoaan käyttäen. (Winnicot 1971, 72-73.)

Lapsen oppiminen on hyvin kokonaisvaltaista ja oppimisen eri sisällölliset orientaatiot voidaan nähdä ohjattujen tuokioiden lisäksi myös arjessa (Saarinen 2014, 14). Lapsen arki päiväkodissa muodostuu lapselle tutuista tilanteista, joita ovat hoitotilanteet, vuorovaikutustilanteet, leikki sekä päivän muut perustoiminnot. Näiden kaikkien arjen tilanteiden kautta on mahdollista tukea lapsen minäkäsitystä myönteiseen suuntaan sekä tukea lasta ilmaisemaan itseään ja tuomaan esille omaa ajatteluaan rohkeasti, hyväksyen oman itsensä sellaisena kuin on.

Arjen tilanteet toimivat tärkeinä lapsen kasvun ja oppimisen kehityksen edistämisessä ja kasvattajien tulisikin ajatella ohjattujen toimintojen lisäksi myös arjen tilanteita tavoitteellisena toimintana lapsen kehityksen kannalta. (Stakes 2005, 17.)

Toiminnalliseen oppimiseen liittyy läheisesti tutkiva oppiminen. Tutkiva oppiminen pedagogisena mallina pohjautuu ajattelutapaan, jonka mukaan oppiminen parhaimmillaan tapahtuu yhteisöllisesti, tutkimusprosessin muodossa. Sitä voidaan soveltaa iästä riippumatta lähes minkä tahansa asiakasryhmän kanssa. Lähtökohtana tutkivassa oppimisessa on ihmettely. Ihmettely tuodaan ilmi kysymysten muodossa ja se voi olla varhaiskasvatuksen kentällä lähtöisin lasten omasta kiinnostuksesta tai aikuisen antamasta aiheesta, jota lähdetään yhdessä ihmettelemään. Tärkeää tutkivassa oppimisessa on kannustaa lapsia rohkeasti tuomaan ilmi omia ajatuksiaan ja keskustelemaan niistä ryhmässä. Tavoitteena tutkivassa oppimisessa onkin ymmärtäminen, johon päästään selittämällä asioita toisille sekä samalla myös itsellensä. (Hujala & Turja 2011, 33-35.) Toiminnalliselle oppimiselle tyypillistä on oivaltaminen ja siksi myös oivaltava oppiminen on hyvin kuvaava käsite puhuttaessa toiminnallisesta oppimisesta. Käsite oivaltava oppiminen sisältää luovuutta, tunnetta, älyä, kiinnostusta ja motivaatiota. Oivaltaminen ja siitä syntyvä ilo tukevat oppimisen tehostamista. (Lonka 2014, 6-7.) Toiminnalliselle oppimiselle tyypillisiä ovat myös kokemukset ja elämykset, joista siirrytään käsittelemään kokemuksellista oppimista. Kokemuksellisen oppimisen malli on David A. Kolbin vuonna 1984 kehittämä malli, jossa keskeistä on oppiminen kokemusten kautta. Kokemukselliselle oppimiselle tärkeää on vuorovaikutus ympäristön sekä oppijan itsensä kanssa. Oppiminen perustuu kokemuksiin, elämyksiin, aistien kokonaisvaltaiseen hyödyntämiseen, tunteisiin, mielikuvitukseen sekä mielikuviin. Kokemuksellinen oppiminen on oppijaa monin eri tavoin koskettava suuri oppimisen toiminnallinen kokonaisuus. Keskeistä on ilmiöiden kautta oppiminen ja kun oppija on tiiviissä kontaktissa opittavan ilmiön kanssa, tehostaa se oppimista. Kokemuksellinen oppiminen tukee erityisesti itsetunteuksen sekä oppijan vuorovaikutustaitojen kehitystä. Kokemukset itsessään ei-

vät vielä tuo mukanaan tehokasta oppimista, vaan kokemuksellisessa oppimisessä vaaditaan myös ilmiöistä keskustelemista, pohdintaa sekä niiden havainnointia. (Toivakka & Maasola 2011, 43.)

Toiminnallinen oppiminen tapahtuu usein ryhmässä, jolloin siihen liittyy tiiviisti käsite yhteistoiminnallinen oppiminen. Yhteistoiminnallisuuden katsotaan saaneen alkunsa 1800-luvun loppupuolella John Deweyn ajatuksista, liittyen oppilaiden väliseen vuorovaikutukseen. Hän pohti, miten vuorovaikutusta on mahdollista tukea erilaisissa oppimisen tilanteissa parhain mahdollisin keinoin. Suomessa käsite yhteistoiminnallinen oppiminen ja siitä keskusteleminen alkoi yleistyä 1990-luvulla. Koska tästä on jo aikaa, onkin käsitettä alettu tarkastella uudelleen. Yhteistoiminnallisesta oppimisesta on löydetty uudenlaisia mahdollisuuksia oppimisen tukemiseen ja tehostamiseen. Se perustuu pienryhmissä oppimiseen, jossa tärkeää on oppimisen tehostamisen lisäksi vuorovaikutustaitojen sekä itsetunnon vahvistaminen ja kehittyminen. (Hellström ym. 2015, 15-16.) Yhteisöllisen oppimisen käsite kulkee käsi kädessä yhteistoiminnallisen oppimisen käsitteen kanssa, ja tällöin myös se on liitettävissä toiminnalliseen oppimiseen. Käsitteeseen sisältyy toimintaa, jossa tavoitteena on vuorovaikutuksen kautta yhteistyössä muodostaa merkityksiä, löytää tietoa sekä ymmärtää opittavia asioita. Molemmat, yhteistoiminnallinen oppiminen sekä yhteisöllinen oppiminen, ovat tavoitteellisia yhteisöllisen oppimisen menetelmiä. (Koivula 2010, 38.) Päiväkodissa, kuten myös muissa lapsen sosiaalisissa ympäristöissä, yhdessä toimiminen sekä yhdessä oppiminen toimivat tärkeänä osana lapsen identiteetin rakentumisessa (Koivula 2010, 26).

Kuvio 1. Toiminnalliselle oppimiselle läheiset käsitteet.

3.2 Toiminnallisen oppimisen mahdollisuudet

Lapsi kokee osallisuuden mahdollisuutena tulla huomioiduksi ja kuulluksi arjen jokaisena päivänä. Varhaiskasvatuksen ympäristössä on tärkeää, että jokainen lapsi voi tuntea itsensä arvostetuksi, hyväksytyksi sekä tärkeäksi osaksi omaa päiväkotiryhmäänsä. Osallisuus pohjautuu lapsen kokemukseen omasta turvallisuudestaan sekä siitä, että hän saa osakseen tarvitsemaansa huomiota, ja että hänen tarpeisiinsa vastataan. Keskeistä osallisuuden toteutumisessa on korostaa lapsen oikeutta osallistua oman yhteisönsä elämään, niin että hän pääsee itse vaikuttamaan asioihin. Osallisuus ei rajoitu vain mahdollisuuteen osallistua, vaan osallisuus on paljon enemmän. Osallisuus vaikuttaa yhteisöllisyyteen luoden sille vankan pohjan. Se, miten kasvattajat voivat päiväkodissa vaikuttaa lasten osallisuuden tukemiseen ja päiväkodin kehittämiseen kohti toimivaa kasvuyhteisöä, vaatii kasvattajilta keskustelua ja pohdintaa, miten osallisuus määritellään kyseisessä päivähoitoyksikössä. (Lapsiasiainvaltuutettu 2009.) Toiminnallinen oppiminen avaa kattavat mahdollisuudet keskittyä oppimisen lomassa myös lasten osallisuuden korostamiseen ja edistämiseen.

Toiminnallisen oppimisen keinoin voidaan keskittyä moniaistiseen toimintaan ja toiminnalliset menetelmät voivatkin innostaa varhaiskasvattajaa tukemaan lapsen moniaistista sekä luovaa toimintaa erilaisten menetelmien tukemana (Saari- nen 2014, 9). Lapsen kiinnostuessa uusista asioista ja niitä havainnoidessaan, käyttää hän oppimisen tueksi kaikkia aistejaan (Stakes 2005, 18). Myös vuoro- vaikutus ihmisten kesken tapahtuu aistien välityksellä. Kaukoasteja eli näkö-, kuulo- ja hajuaistia käyttämällä saamme tietoa ympäristöstämme ja näin pys- tymme tarkastelemaan ympärillämme tapahtuvia asioita. Tunto- sekä makuaistin, eli lähiaistien avulla saamme informaatiota ympärillämme tapahtuvista yksityis- kohdista. Kehoaistit määrittävät, mitä kehossamme oikein tapahtuu. Kehoaistei- hin kuuluvat asento-, liike- sekä tasapainoaisti. Kehomme on aistien kautta tiiviisti mukana päivän jokaisessa hetkessä. Tietoisesti kehomme aisteja käyttäen on mahdollista edistää kykyä olla läsnä erilaisissa tilanteissa. Aistit ovatkin keskei- sessä asemassa vuorovaikutustilanteissa, sillä yksi aistikokemus voi olla usean eri aistin yhdistelmän tulosta. (Toivakka & Maasola 2011, 30.)

Toiminnallisen oppimisen tuomana hyötynä voidaan tarkastella myös vuorovaikutuksen merkityksen lisääntymistä. Jantunen ja Haapaniemen (2013) mukaan tulevaisuuden koulumaailmassa keskeinen yksityiskohta kouluviihtyvyyden takaamiseksi tulee olemaan keskusteleva ilmapiiri. Heidän ajatuksiaan koulun viihtyvyyden tukemisesta ja ilon merkityksestä koulussa voi soveltaa myös varhaiskasvatuksen toimintaympäristöihin. Siksi korvaankin seuraavaksi sanat ”oppilas” ja ”opettaja” sanoilla ”lapsi” ja ”varhaiskasvattaja”. Keskustelevuus ilmiönä tarkoittaa toisen ihmisen hyväksymistä sekä huomioon ottamista osana yhteisöä. Lasten keskeinen ja lasten sekä varhaiskasvattajan välinen dialogi ovat avainasemassa toimivassa vuorovaikutuksellisessa ympäristössä. Myös varhaiskasvattajien keskeinen dialogi on olennaista. Keskustelevan ilmapiirin myötä luodaan oppivan varhaiskasvatuksen ilmapiiriä. Keskustelevuus erityisesti varhaiskasvattajien kesken on tärkeää, jotta on mahdollista laittaa jokaisen ideat jakoon työyhteisön ja lasten edun hyväksi. (Jantunen & Haapaniemi 2013, 103-104.)

Lapsi tarvitsee onnistumisen kokemuksia. Onnistumisen kokemusten kautta voidaan edistää lapsen hyvinvointia kokonaisuudessaan. Onnistumisen kokemukset tukevat lapsen minäkuvan muodostumista positiiviseen suuntaan sekä samalla auttavat lapsen itseluottamuksen edistämisessä. Jos lapsi kokee pääasiassa vain epäonnistumisen kokemuksia, on suurena riskinä lapsen minäkuvan haavoittuminen. Onnistumisen kokemuksia lapset voivat saada varhaiskasvatuksessa ilman tietoistakin suunnittelua, mutta niitä voidaan lisätä myös tavoitteellisella suunnittelulla. Onnistumisten kautta lapsi löytää motivaation ja tätä kautta oppiminenkin tehostuu entisestään. (Koivunen 2009, 38-39.) Toiminnalliset, oppimista tukevat menetelmät tuovat mukanaan kattavat mahdollisuudet lapsen onnistumisten kokemusten mahdollistamiseen. Varhaiskasvatuksen tehtävänä onkin mahdollistaa lapselle myönteisiä asenteita ja näkemyksiä oppimista kohtaan. Lapselle oppiminen on yksi suuri kokonaisvaltainen ja moniosainen kokonaisuus, jossa hän harjoittelun kautta oppii uusia taitoja. Parhaiten lapsi oppii kun kyseessä ovat hänelle mielenkiintoiset asiat. Lapsen oma aktiivisuustaso vaikuttaa oppimisen tulokseen. Oppimisen iloa syntyy, kun oppiminen on lapselle aidosti mielekästä. Oppimisen ilo on tärkeää oppimisen edistämisen sekä sen laadun kannalta. (Stakes 2005, 18.)

Varhaiskasvatuksen tulee olla monipuolista ja kasvattajat ovatkin vastuussa, että monipuolinen varhaiskasvatus toteutuu. Jos päiväkodin toiminnassa keskitytään jonkin yhden osa-alueen korostamiseen, tulee muistaa huomioida, ettei jokin lapsille tärkeä osa-alue jää korostetun osa-alueen vuoksi sivuun. Vaikka päiväkodin toiminta olisikin monipuolista, ei sen tarkoitus toteudu, jos lapsi ei itse pääse osaksi tätä monipuolista toimintaa. Tämän tärkeän yksityiskohtan kautta voidaan pohtia, mitä on laadukas varhaiskasvatus. Tilanteessa, jossa päiväkodin arjen perustilanteet ja rutiinit muodostavat rungon lapsen päivään ja tämän rungon ulkopuolella lapsi saa tehdä täysin mitä itse haluaa ja mihin hän pystyy, kertoo siitä, että varhaiskasvatuksen laadussa on ehdottomasti parannettavaa. Myös ääripään toisessa tilanteessa, jossa päiväkodin jokainen päivä on minuutilleen ohjelmoitua ja lasten tekemiset pakollista toimintaa, on myöskin virheellinen toimintatapa, jonka keinoin ei ole mahdollista toteuttaa laadukasta ja monipuolista varhaiskasvatusta. Lapsen vapaalle ja omaehtoiselle toiminnalle sekä aikuisten ohjeistamalle toiminnalle tulee löytää päiväkodin toiminnassa tasapaino. Ne asiat, joita lapsi itse haluaa tehdä sekä mitä lapsi kokonaisuudessa tarvitsee kehityksensä ja kasvunsa kannalta, eroavat toisistaan. (Kalliala 2012, 203-204.) Toiminnallinen oppiminen toimiikin hyvänä keinona tuoda lapselle uusia mielekkäitä tapoja opetella uusia asioita ja kehittyä tasapainoisesti aikuisen tukemana, mutta itse asioita tehden. Pitää kuitenkin muistaa, ettei toiminnallisten menetelmien sekä toiminnallisen oppimisen korostamisen ohella unohda lapselle tärkeitä asioita ja osa-alueita, esimerkiksi perinteisiä oppimisen menetelmiä kuten kädentaitoja.

3.3 Liikkuminen toiminnallisen oppimisen muotona

Toiminnallinen oppiminen on suuresti keskustelua herättävä aihe, josta löytyy paljon menetelmäideoita käytännön toteutuksen tueksi. Kuitenkin suurin osa tarjolla olevista menetelmistä on sellaisia toiminnallisia menetelmiä, joita tehdään paikallaan eikä menetelmissä keskitytä lainkaan liikkeeseen ja lapsen oman kehon liikkeen hyödyntämiseen. (Tiainen & Välimäki 2015, 7.) Lapsen hyvinvointiin sekä tasapainoisen kasvuun heijastuu suuresti liikkuminen ja sen määrä lapsen

päivässä. Liikkuminen on yksi lapsen ominaisista tavoista toimia, jonka kautta lapsi saa ilon kokemuksia, pystyy tuomaan esille tunteitaan, ajattelemaan asioita sekä lisäksi liikkeen avulla lapsi voi myös oppia uusia asioita. Liikkuminen mahdollistaa lapselle monipuolisia tapoja tutustua ympäristöönsä, itseensä sekä muihin ihmisiin. Liikkumisen kautta lapsi pääsee tutustumaan omaan kehoonsa, sen toimintaan sekä hallintaan, ja tietoisuus tästä muodostaa vankan pohjan lapsen itsetunnolle. Liikkuminen tuo uusia elämyksiä lapsen arkeen ja auttaa lasta kohti liikunnallista elämäntapaa jo varhaislapsuudessa. (Stakes 2005, 22.)

Istuminen arjessa on tänä päivänä osa päivittäistä, useasti päivän aikana toistuvaa toimintaa, kun vastaavasti ennen paikallaan istuminen päivässä koettiin lepopohetkenä. Nykyään se on siis arkista ja normaalia toimintaa, joka näkyy sekä vapaa-ajalla, työpaikoilla, että myöskin lapsilla päivähoitossa tai koulussa. Yksi asiaan vaikuttava, pikkuhiljaa muutosta asiaan tehnyt yksityiskohta on teknologian kehittyminen ja uudet keksinnöt, joiden tarkoituksena on tuoda arkeen helpotusta. Kuitenkin tämän kaiken positiivisen rinnalla teknologia on onnistunut passivoimaan meitä päivittäisessä elämässämme. Istuminen tuo tullessaan erilaisia haittavaikutuksia, joita voisi ajatella pystyvän tasoittamaan vapaa-ajan liikunnan keinoin. Kuitenkaan tätä aktiivisuustason putoamista ei voi edistää aivan näin yksinkertaisesti, sillä istuminen ja sen korvaava liikkuminen sekä kuntoliikunta ovat kaksi eroavaa kokonaisuutta. Kuntoliikunta toki edistää terveyttä, mutta istumisen negatiivisten vaikutusten eliminoimiseen tarvitaan toinen keino: istumisen vähentäminen. Istuminen on valtava riskitekijä jo itsessään. (Sport.fi 2016b.) Varhaiskasvatuksen liikunnan suositusten mukaan lapsi tarvitsee vähintään kaksi tuntia reipasta liikuntaa jokaisena päivänä hyvinvointinsa tueksi (STM 2005, 3). Aiemman aihekokonaisuuden mukaan, varhaiskasvatuksen liikunnan suositusten mukaisen kahden tunnin reippaan liikunnan lisäksi lapsen päivään tulisi lisätä liikettä arjen toimintoihin, ja tällä keinolla vähentää istumisen määrää arjessa. Fyysisen aktiivisuuden onkin todettu olevan keskeisessä asemassa lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukemisessa. Lisäksi fyysinen aktiivisuus on edellytys lapsen terveyden ja päivittäisen hyvinvoinnin mahdollistamiseen. Päivässä olevat hetket, joissa lapsi esimerkiksi istuu paikallaan, makoilee, katselee

televisiota tai tekee mitä tahansa liikkumatta, kutsutaan ajaksi jolloin lapsi on fyysisesti passiivinen. Suuri määrä fyysisesti passiivista aikaa lapsen päivässä, on riski lapsen hyvinvoinnille ja terveydelle. (Sääkslahti 2015, 126.) Tutkimusten mukaan onkin todettu, että lapset käyttävät jopa noin yli puolet päiväkotipäivästä istumiseen ja paikallaan olemiseen (Sääkslahti 2015, 215).

Liikkeen lisääminen lapsen päivään eli fyysisen aktiivisuuden määrän lisääminen vaikuttaa positiivisesti myös lapsen motorisen kehityksen tukemiseen (Sääkslahti 2015, 75). Motorinen kehitys on kehityksen prosessi, jonka tarkoituksena on auttaa lasta kohti tahdonalaista liikkumista ja sen oppimista, sekä myöhemmässä vaiheessa edistää motoristen taitojen tietoista kehitystä. Motoriset taidot voidaan jakaa tasapainotaitoihin, liikkumistaitoihin sekä käsittelytaitoihin. (Sääkslahti 2015, 51-53.) Motorisiksi perustaidoiksi taas kutsutaan niitä ihmisen tarvitsemia taitoja, joiden avulla selviydymme arjen motoriikkaa vaativista tilanteista. Näitä ovat käveleminen, juokseminen, heittäminen, potkaiseminen, hyppääminen, lyöntiliike sekä kiinni ottaminen. Näiden taitojen oppimiseen tarvitsemme havaintotoimintoja, jolloin eri aistien käyttö on suuressa merkityksessä motorisen kehityksen tukemisessa. (Sääkslahti 2015, 56.) Liikkeen lisäämisen ja toiminnallisten menetelmien kautta voidaan siis samanaikaisesti tukea lasten motorista kehitystä ja varhaiskasvatuksen keskeisiä sisältöjä. Varhaiskasvatuksen keskeiset sisällöt koostuvat orientaatioiden muodostamasta kokonaisuudesta, joiden tarkoituksena on tarjota lapselle valmiuksia ja keinoja oppia ymmärtämään erilaisia ilmiöitä, joita lapsi ympäröivässä maailmassa vähitellen tulee kohtaamaan. Näitä orientaatioita ovat matemaattinen orientaatio, historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio, luonnontieteellinen orientaatio, esteettinen orientaatio, eettinen orientaatio sekä uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. (Stakes 2015, 26.)

4 OPPIMISYMPÄRISTÖT JA TOIMINNALLISUUS

4.1 Oppimisympäristön käsite

Oppimisympäristö käsitteenä on hyvin laaja. Oppimisympäristöllä ajatellaan usein konkreettista tilaa tai paikkaa. Sillä voidaan kuvata kuitenkin myös oppimista tukevaa verkostoa, yhteisöä tai esimerkiksi toimintaa. Oppimisympäristön käsite voidaankin tiivistää ajatukseen, että oppimisympäristöjä ovat kaikenlaiset oppimisen paikat sekä tilat, jotka voivat olla fyysisiä, sosiaalisia, teknisiä, kognitiivisia, affektiivisia tai kulttuurisia. Oppimisympäristö koostuu lisäksi erilaisista oppijoista, välineistä, materiaaleista, oppimiskäsityksistä, lähteistä sekä opetusmenetelmistä. Keskeistä on, että ympäristössä opitaan sen resurssien mahdollistamana uutta, luodaan jotakin uutta tai esimerkiksi haetaan ratkaisua erilaisiin ongelmiin. Oppimisympäristö vaikuttaa tiiviisti oppimistilanteen etenemiseen ja oppimistuloksiin. Oppimisympäristö voi vaikuttaa oppimiseen edistäen tai rajoittaen oppimisen tuloksia. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 45-46; OK-opintokeskus 2016.)

Oppimisympäristöt voivat olla avoimia tai suljettuja ympäristöjä. Avoimessa oppimisympäristössä oppimisessa korostuu arki ja todellisuus, ja avoin oppiminen on muodoltaan hyvin joustavaa, tilanteeseen mukautuvaa oppimista. Suljetussa oppimisympäristössä oppiminen taas on pääasiassa suunnitelmallista toimintaa, jonka sisältö sekä käytettävät menetelmät ovat valmiiksi suunniteltuja. Suljetussa oppimisympäristössä soveltaminen on rajatumpaa kuin avoimessa oppimisympäristössä. (OK-opintokeskus 2016.) Oppimisympäristöille ominaista on oppimisen ja opetuksen vuorovaikutus, ja oppimisympäristön tulee olla sellainen, että se tukee keskinäisen vuorovaikutuksen toteutumista (Lonka 2014, 106). Varhaiskasvatusta määritellään varhaiskasvatuksen tavoitteet, joihin sisältyy kohta, joka käsittelee yksityiskohtaisesti varhaiskasvatusympäristöjä. Lain mukaan varhaiskasvatuksen ympäristön tulee olla oppimista edistävä, lasta kehittävä sekä hänen terveyttään edistävä ja turvallinen ympäristö. (Varhaiskasvatuslaki 8.5.2015/580.) Lisäksi varhaiskasvatuksen ympäristöjen tulee olla ilmapiiriltään

myönteisiä, jotta lapsi voi kokea olonsa hyväksytyksi omana itsenään (Stakes 2005, 18).

Toiminnallisuutta eli lasten päivään liikkeen lisäämistä tukevan oppimisympäristön mahdollistaminen vaatii ryhmien aikuisilta suunnittelua ja yhteistä pohdintaa. Lapsille tulee mahdollistaa vaihtelevia oppimisympäristöjä sekä suunniteltujen tuokioiden että vapaiden leikkitilanteiden ajalle. Vaihtelevia oppimisympäristöjä voi käytännössä olla esimerkiksi liikuntasalin käyttö muulloinkin kuin vain liikuntatuokioissa sekä käytävien tai toisten ryhmien tilojen hyödyntäminen vapaan leikin aikana. Lisäksi esimerkiksi ulkoilussa voidaan toisinaan lähteä yhdessä kävelyretkelle tai mennä leikkimään päiväkodin toiseen pihaan, jossa ryhmä ei normaalisti ole ulkoilun aikana. Toiminnallisuutta sisätiloissa voidaan tukea muokkaamalla tiloja liikkumista salliviksi, esimerkiksi huonekalujen järjestystä muuttamalla, sallien lasten käyttää leikeissään liikuntasalin puolapuita sekä innostamalla lapsia leikkiin musiikin tai erilaisten äänten kautta. (STM ym. 2005, 26.)

Leikilliset oppimisympäristöt ovat oppimisen ympäristöjä, jotka auttavat oppijaa löytämään oppimiselle uudenlaisia muotoja leikkimisen sekä pelaamisen kautta. Päiväkodeissa onkin tapana varata kattavasti aikaa leikkimiseen sekä pelailuun, sekä sisätiloissa että ulkoilussa. Vapaa leikki on koettu korvaamattomaksi tavaksi oppia varhaiskasvatuksen ympäristöissä. (Lonka 2014, 111.) Esiopetus suunnitelman sisältöjä oppimisympäristöistä voidaan soveltaa myös varhaiskasvatuksen toimintaympäristöön. Oppimisympäristön keskeinen merkitys varhaiskasvatuksessa on tarjota lapselle kattavasti leikin mahdollisuuksia ja leikin kautta tukea lapsen kehitystä sekä kasvua ja lapsen oman toiminnan ymmärtämistä sekä pohdintaa. Oppimisympäristö ohjailee lapsen mielenkiintoa, motivaation suuntautumista, uteliaisuutta sekä edistää lapsen aktiivisuutta oppimista kohden. Virikkeellisen oppimisympäristön kautta voidaan tukea myös lapsen oma-aloitteisuutta. (OPH 2016, 24.)

4.2 Varhaiskasvattajan näkökulma

Suuresti haastetta varhaiskasvattajan ammatilliseen osaamiseen tuo lasten kasvun kokonaisvaltainen tukeminen. Varhaiskasvattajan ammatilliset sisällöt ovatkin keskitetty pääasiassa luoviin työtapoihin, mutta myös lapsen kasvun, kehityksen sekä oppimisen teorioiden tuntemus on tärkeää, jotta voi kokonaisuudessaan toteuttaa laadukasta varhaiskasvatusta. Teoriaa tulee osata heijastaa päiväkodin arjen toimintoihin sekä lasten kasvun tukemiseen käytännössä. Käytännön ja teorian tulee kulkea rinnakkain, jotta kasvatustyön pedagoginen mielekkyys säilyy tasapainoisena kokonaisuutena. (Hujala ym. 2007, 109.) Kun työyhteisössä koe-taan muutoksia, kuten uuden työtavan käyttöönotto, on tärkeää että työyhteisön arvot sekä käsitys hyvästä varhaiskasvatuksesta nostetaan esille, jotta uusi työ-tapa ei syrjäytä lasten edulle tärkeitä yksityiskohtia. Kasvatusnäkemys tulee olla tietoinen päämäärä, josta jokainen työyhteisön jäsen on tietoinen ja jonka jokai-nen sisäistää. Tämä mahdollistaa toiminnan tavoitteiden yhteneväisyyden, jotta lasten edun tavoittelu voi toteutua. (Mikkola & Nivalainen 2009, 27.)

Toiminnallinen oppiminen vaatii varhaiskasvattajalta tietynlaista asennoitumista. Yksi keskeinen asia on luovuus ja tapa kokea luovuutta. Luovuus on mahdolli-suus, jota käyttämällä pystyy vaikuttamaan yksilöllisyyden huomiointiin, toimin-taan, ajatteluun sekä tätä kautta tehostamaan oppimista. Jokainen varhaiskas-vattaja voi olla luova, mutta luovuus ei toteudu itsestään. Oma luovuutensa on ensin ymmärrettävä sekä sisäistettävä osaksi omaa toimintaansa, jotta voi lähteä hyödyntämään luovuutta omassa työssään lasten kanssa. (Tolonen 2014, 10.)

Varhaiskasvattajan on äärimmäisen tärkeää tiedostaa oma roolinsa lapsen oppi-misen tukemisessa. Tulee ymmärtää aikuislähtöisen toiminnan sekä yhteisöllisen toiminnan erot ja näiden vaikutukset oppimiseen. Jos varhaiskasvattaja toimii pääasiassa vain autoritaarisesti, voi yhteisöllisyyden kokemus estyä täysin ryh-män toiminnassa, kun lasten mahdollisuudet keskinäiseen vuorovaikutukseen vähenevät. (Koivula 2010, 116-118.) Lapsen tasapainoista kasvua sekä kehitystä on mahdollista tukea parhain mahdollisin keinoin, kun myös kasvatusyhteisö toi-

mii yhteisöllisesti. Päivähoidossa toimiva tiimityö on pohjana päivähoidon yhteisölliselle kasvatusyhteisölle. Tiimityön toimivuus perustuu yhteisille arvoille, rakenteille, suunnittelulle sekä toimintatavoille, jotka ohjaavat tiimin jäsenten päivittäistä toimintaa. Tiimin hyvinvointi heijastuu myös lasten hyvinvointiin ja lapsen kokemukseen itsestään tärkeänä osana päiväkotiryhmää. Kun lapsi tuntee olonsa turvalliseksi päiväkotiryhmässä, on mahdollista tukea hänen kasvua, kehitystä sekä oppimista. (Marjanen ym. 2013, 141.)

Koska leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen, taiteellinen kokeminen sekä ilmaiseminen katsotaan lapsille ominaisiksi tavoiksi toimia, tulee varhaiskasvatuksen suunnittelussa sekä toteutuksessa käyttää näitä tapoja toiminnan lähtökohtina. Totuus kuitenkin on, että harvemmin näitä kaikkia toimintatapoja hyödynnetään päivittäin varhaiskasvatuksen arjessa. Jotta toiminnallista oppimista voidaan lähteä kokonaisvaltaisesti toteuttamaan varhaiskasvatuksen ympäristössä, tulee kasvattajan suunnitella perusteellisesti, miten on mahdollista tuoda nämä kaikki lapselle luontaiset toiminnan tavat osaksi lapsen arkea. (Gyekye & Nikkilä 2013, 19-20.) Kun ajatellaan koulumaailmaa, toiminnallisten menetelmien hyödyntäminen ja poissa pulpetista toteutettavien oppimistilanteiden katsotaan muuttavan koko luokan toimintakulttuuria. Sama pätee varhaiskasvatuksessa ja tämä tarkoittaaakin sitä, että toiminnallinen oppiminen ja liikkumisen lisääminen tuovat väistämättä uusia tilanteita myös kasvattajalle. (Tiainen & Välimäki 2015, 7.) Varhaiskasvatuksessa täysin uusien työtapojen kehittäminen on hyvin harvinaista, sillä useimmiten kehitys pohjautuu jo olemassa olevien työtapojen syventämiseen sekä kehittämiseen. Oli kehittämisen kohde mikä tahansa, tulee koko työyhteisön sisäistää mistä syystä muutosta ja kehitystä tavoitellaan, mikä on syynä juuri näille pedagogisille valinnoille ja miten ne vaikuttavat omaan työhön lapsiryhmän kanssa. (Mikkola & Nivalainen 2009, 11.)

Varhaiskasvattajat ovat yksilöitä ja siksi onkin monenlaisia eri tapoja suunnitella toimintaa. Keskeistä suunnittelussa ovat tuokiot, tekeminen ja tapahtumat. Siivuun suunnittelussa saattavat helposti jäädä oppimisympäristöjen ja leikkiympäristöjen suunnittelu sekä lisäksi yksi tärkeä yksityiskohta, kasvattajan oman toiminnan ja ajankäytön suunnittelu. Totuus onkin, että pääosa lapsen päivästä on

kaikkea muuta kuin ohjattua toimintaa. Lapselle merkittävimpiä hetkiä päivässä eivät ole yksittäiset hetket vaan päivän sujuminen kokonaisuudessaan. Siksi tulisi keskittyä tuokioiden suunnittelun lisäksi myös arjen suunnitteluun. Oppimista tapahtuu koko ajan, arjen jokaisessa tilanteessa, eikä se siis rajoitu ainoastaan tuokioihin. Kokonaisuudessaan lapsen päivä on täynnä useita oppimistilanteita. (Mikkola & Nivalainen 2009, 28-29.)

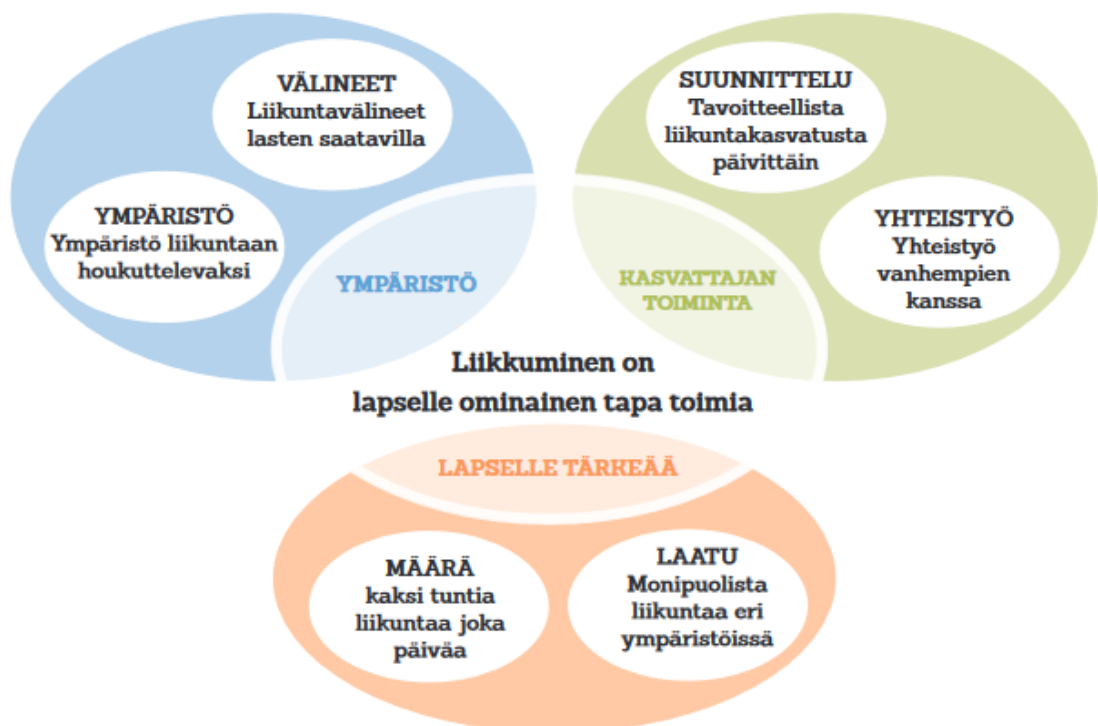
4.3 Oppimisympäristöjen suunnittelu

Lapsen kasvu koostuu toimintaympäristöön sopeutumisesta, mukautumisesta sekä lisäksi siihen vaikuttamisesta eri keinoin. Lapsen kasvatusta vastaavasti tarkoittaa tapaa, jolla lasta mukautetaan osaksi toimintaympäristöä sekä lisäksi hänelle annetaan mahdollisuuksia omien ajatustensa soveltamiseen. Kasvatukseen voidaan myös ajatella kuuluvan lapsen mukauttaminen sekä osittain myös mukautuminen lasta ympäröiviin ilmiöihin. (Reunamo 2007, 17.) Päiväkodeissa koko päiväkodin yhteinen suunnittelu on tärkeää päiväkodin kokonaistoiminnan kannalta. Siihen sisältyvät muun muassa päiväkodin arvot, kasvatuskumppanuus perheiden kanssa sekä yhteiset hankinnat ja hankkeet. Kuitenkin lasten hyvinvointia ja kasvua ajatellen, tärkeimpiä suunnittelun osa-alueista ovat ryhmien sisäiset ja tiimien yhdessä tekemät suunnittelut, sillä juuri lapsiryhmien toiminta sisältää lapsen kasvuun tärkeitä käytännön kasvatustilanteita. (Helenius & Korhonen 2008, 186.)

Kasvattajalla on laajat mahdollisuudet lisätä liikettä lasten päivään oppimisympäristöjä tavoitteellisesti ja tietoisesti suunnitellen. Kasvattaja voi käyttää ja soveltaa monipuolisesti erilaisia tiloja mahdollisuuksien mukaan, käyttää erilaisia välineitä ja oppimisen menetelmiä, jotka tukevat parhaiten ryhmän tarpeita sekä kuunnella ja hyödyntää myös lapsiryhmän toiveita ja ideoita toiminnan suunnittelussa. (OK-opintokeskus 2016.) Lisää liikettä voidaan tuoda lasten päivään arkistenkin tilanteiden kautta suunnittelemalla ja pohtimalla, miten tiloja voi parhaalla mahdollisella tavalla hyödyntää. Jos eteistiloissa naulakot ovat hieman korkealla, voi lasten antaa ottaa itse takkinsa naulakosta kiipeämällä penkille ja näin ylettyen itse

takkiinsa. (Lindberg 2014, 197.) Lapsi tutkii ympäristöään liikkuen ja on kiinnostunut erityisesti esineellisestä ympäristöstä. Ympäristöstä löytyvät esineet ja asiat toimivatkin lapsen kiinnostuksen herättämisessä ja houkuttelevat jo aivan pientäkin lasta lähtemään liikkeelle. (Helenius & Lummelahhti 2013, 68.)

Varhaiskasvatuksen liikuntasuosittelun periaatteita voi soveltaa myös toiminnallisemman päiväkodin arjen tavoittelussa. Toiminnallisempaa arkea on mahdollista tavoitella kolmen osa-alueen kautta. Nämä osa-alueet on kuvattu Valon Pienten askelten ideaoppaassa löytyvästä kuviosta seuraavilla käsitteillä: ympäristö, kasvattajan toiminta sekä lapselle tärkeää. (STM ym. 2005, 3; Valo 2015, 3.) Kuviossa käytetään myös käsitettä ”liikunta”, joten toiminnallisen arjen tavoitteluun perustuen korvaan liikunnan käsitteen käsitteellä ”liikkuminen”. Toiminnallisessa arjessa pääpaino on liikkeen lisäämisessä arkeen eikä ainoastaan liikunnan merkityksen pääsiallinen korostaminen.

Kuvio 2. Toiminnallisen arjen osa-alueet (Valo 2015,3).

Liikkeen lisääminen päivään pohjautuu lapsen fyysisen ympäristön mahdollisuuksiin. Kasvattajien keskeinen tehtävä on mahdollistaa lapsille liikkumista tukeva ja siihen innostava fyysinen ympäristö, jossa liikkumista arkeen voidaan lisätä turvallisesti, mutta lasta samalla motivoiden. Lisäksi fyysiseen ympäristöön liittyy keskeisesti ympäristöstä löytyvä välineistö. Jokaisesta varhaiskasvatusympäristöstä tulee löytyä lasten liikuntaan liittyvät perusvälineistöt. Näitä välineitä tulee tarjota lapsille myös vapaan toiminnan aikana ja niitä voi hyödyntää myös esimerkiksi tavallisten liikuntatuokioiden lisäksi muissakin tuokioissa. (STM ym. 2005, 3, 27.) Lisäksi liikkeen lisäämistä tukevia välineitä voivat olla mitkä tahansa lasta kiinnostavat esineet, joita ympäristöstä löytyy (Helenius & Lummelahti 2013, 68).

Toiminnallisemman arjen edistämiseksi keskeistä on myös kasvattajan toiminta. Toiminnan tulisi olla tavoitteellista, moniulotteista sekä lähtöisin lapsen kiinnostuksesta. Kun kasvattaja keskittyy tukemaan kasvatuksen kautta lapsen liikkumista ja samalla noudattaa kasvatustoiminnalle tärkeitä periaatteita, on mahdollista tukea kokonaisuudessaan lapsen fyysistä, psyykkistä, sosiaalista sekä emotionaalista kehitystä. (STM ym. 2005, 17.) Tämän lisäksi kasvattajien tehtävänä on jakaa tietoa lasten vanhemmille liikkeen lisäämisen ja toiminnallisemman arjen merkityksestä. Näin on mahdollista innostaa perheitä liikkeen lisäämiseen myös perheen omassa arjessa. (STM ym. 2005, 32.)

Lisäksi toiminnallisen arjen kokonaisuuden tukemisessa tärkeää on lapsen kannalta tärkeisiin yksityiskohtiin keskittyminen. Nämä voidaan jakaa liikkeen määrään päivässä, joka onkin perusta liikkeen lisäämiseen arjessa sekä liikkumisen laatuun päivän aikana. Laadun pohtiminen toiminnallisessa arjessa voidaan ajatella menetelmien monipuolisuuden kautta. Käytettävät liikettä lisäävät menetelmät tulevat olla monipuolisia, jotta lapsi kokee toiminnan mielekkäänä ja pystyy motivoitumaan toimintaa kohden. Toiminnan laadun arviointi on tärkeää, jotta toimintaa on mahdollista kehittää lapsen kannalta parempaan suuntaan. (STM ym. 2005, 10, 17, 20-21).

5 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS

5.1 Kehittämistoiminnan eteneminen

Kehittämistoiminnan suunnittelu ja ideointi alkoi toukokuussa 2015, jolloin pohdimme alustavasti yhdessä toimeksiantajani kanssa kehittämistyön tarvetta, missä muodossa sitä lähdetään toteuttamaan ja mikä tulee olemaan opinnäytetyöprosessini merkitys kehittämishankkeen tukemisessa. Syyskuussa teimme suullisen sopimuksen kehittämistoiminnan aloittamisesta ja lokakuussa vahvistimme sopimuksen kirjallisella sopimuksella. Tästä alkoi opinnäytetyöprosessini aktiivinen, toiminnan kehittämiseksi tärkeä vaihe. Ensimmäinen hyvin olennainen yksittäinen tapahtuma kehittämistoiminnan ja opinnäytetyöni alkuun saattamisessa oli päiväkodin sisäinen koulutus, jossa käsiteltiin kattavasti toiminnallista oppimista, mitä se tarkoittaa sekä miten sitä käytännössä voidaan toteuttaa. Tämä koulutus selkiytti omaa käsitystäni toiminnallisesta oppimisesta ja se oli tärkeää, jotta osasin lähteä kartoittamaan päiväkodin tarpeita toiminnallisen oppimisen näkökulmasta. Koska päiväkotitoiminta on mukana Ilo kasvaa liikkuen –ohjelmassa, jonka kautta he olivat kiinnostuneet liikkeen lisäämisestä lapsen päivään, suunnittelin alustavasti tekeväni päiväkodin käyttöön toiminnallisia, oppimista tukevia menetelmiä sisältävän oppaan, jonka kaikki menetelmät lisäävät liikettä lapsen päivään.

Marraskuussa 2015 osallistuin päiväkodin yhteiseen pedagogiseen palaveriin, jossa aiheena oli toiminnallinen oppiminen ja liikunnan lisääminen arkeen, eli käsitteilyssä oli päiväkodin kehittämishanke. Palaverissa pääsin kuulemaan, mikä oli kehittämishankkeen lähtötilanne ja sain hieman kartoitusta henkilökunnan ajatuksista kehittämishanketta kohden. Palaverissa jokaiselle tiimille annettiin tehtäväksi täyttää seuraavaan palaveriin päiväkodin johtajan suunnittelema lomake toiminnallisen hetken suunnittelusta. Siihen jokaisen tiimin tuli valita omalle ryhmälleen yksi hetki päivässä, jota haluaa lähteä viemään toiminnallisempaan suuntaan. Hetkeen tuli suunnitella jokin toiminnallinen oppimista tukeva mene-

telmä, jota toistetaan kyseisenä hetkenä jatkossa jokaisella kerralla. Tällöin pystytään pidemmällä aikavälillä arvioimaan menetelmän toimivuutta ja vaikutusta lasten oppimiseen. Menetelmän tuli olla lasten liikkumista lisäävä toiminnallinen menetelmä, jotta liikkeen lisääminen päivässä toteutuu.

Palaverin jälkeen suunnittelin ja kokosin havainnointilomakkeen sekä aloin suunnitella alustavasti menetelmäkokeiluja, jonka jälkeen lähdin kokeilemaan havainnointilomakkeen käyttöä ennen varsinaisia menetelmäkokeiluja. Samaan aikaan suunnittelin, millaisen kyselyn teen henkilökunnalle. Päädyin tekemään sähköpostikyselyn, johon henkilökunnan tuli vastata yhdessä oman tiiminsä kanssa. Kyselyn vastausten pohjalta lähdin suunnittelemaan oppaan sisältöä. Tämän jälkeen aloitin aktiivisen menetelmien kokeilun sekä niiden havainnoinnin 3-5 vuotiaiden lasten ryhmän kanssa. Menetelmäkokeiluissa käytin suunnittelemaani havainnointilomaketta, johon kirjasin jokaisesta menetelmäkokeilustani olennaisia asioita oppaan sekä koko kehittämishankkeen hyödyksi. Menetelmäkokeilujen jälkeen valitsin 40 parasta menetelmää, jotka pääsivät mukaan menetelmäoppaaseen. Kun sain oppaan valmiiksi, vein sen päiväkodin henkilökunnalle, jolta sain alustavaa palautetta oppaan ensivaikutelmaan perustuen. Myöhemmin pidin henkilökunnalle esittelyn opinnäytetyöstäni ja oppaan käytöstä.

Koko prosessin ajan hankin tietoperustaa toiminnallisesta oppimisesta, toiminnallisen oppimisen hyödyistä, liikkumisesta toiminnallisen oppimisen muotona, oppimisympäristöistä ja niiden vaikutuksesta toiminnallisuuteen sekä lisäksi hain tietoa varhaiskasvattajan näkökulmasta toiminnallisen oppimisen tukemisessa. Teoria toimii pohjana kehittämistoiminnalle käytännössä, sillä on erittäin tärkeää ymmärtää toiminnallista oppimista ja siihen keskeisesti vaikuttavia yksityiskohtia, jotta sitä on mahdollista lähteä tukemaan päiväkodin jokaisessa päivässä. Koska toiminnallinen oppiminen on niin laaja käsite, oli tärkeää rajata se teoriaan pohjaten toiminnalliseksi, liikettä lapsen päivään lisääväksi, oppimista tukevaksi toiminnaksi. Tavoitteen perustan selkeä rajaus oli tärkeää, jotta jokainen kehittämishankkeessa mukana oleva kasvattaja pystyi varmasti ymmärtämään kehittämishankkeen tavoitteen. Opinnäytetyöprosessini sain päätökseen huhtikuussa 2016.

Taulukko 1. Opinnäytetyön aikataulu.

AIKATAULU	Mitä?	Miten?
Toukokuu 2015	Kehittämistyön lähtökohdat	Alustavaa pohdintaa toimeksiantajan kanssa
Syyskuu 2015	Suullinen sopimus kehittämistyön aloittamisesta	Puhelimitse päiväkodin johtajan kanssa
Lokakuu 2015	Koulutus toiminnallisesta oppimisesta päiväkodissa	Päiväkodin sisäinen koulutus
	Opinnäytetyön toimeksiantosopimus	Sopimuksen kirjoittaminen toimeksiantajan kanssa
	Teoria	Teoriakirjallisuuden hankinta
Marraskuu 2015	Teoria	Tiedonhaku, kirjoittaminen
	Pedagoginen palaveri päiväkodissa	Kartoitus kehittämistyön tilanteesta
	Menetelmien alustava kokoaminen havainnoiteja varten	Tiedonhaku, menetelmien suunnittelu
	Menetelmien havainnointilomake	Havainnointilomakkeen suunnittelu
Joulukuu 2015	Alustavia havainnoiteja, havainnointilomakkeen kokeilua	Havainnointi ja kirjaaminen havainnointilomakkeeseen
	Teoria	Tiedonhaku, kirjoittaminen
Tammikuu 2016	Kysely henkilökunnalle	Sähköpostikysely
	Kyselyn palautus ja koonti	Vastauksien läpikäynti ja koonti
	Menetelmäkokeiluja ja havainnointia kyselyn pohjalta	Havainnointi ja kirjaaminen havainnointilomakkeeseen
	Teoria	Tiedonhaku, kirjoittaminen
Helmikuu 2016	Menetelmäkokeiluja ja havainnointia	Havainnointi ja kirjaaminen havainnointilomakkeeseen
	Menetelmissä tarvittavien välineiden teko	Korttien tekeminen, lamiointi, pussien ompelu
	Teorian lisäys	Tiedonhaku, kirjoittaminen
Maaliskuu 2016	Teorian viimeistely	Tiedonhaku, kirjoittaminen
	Menetelmäoppaan kokoaminen	Kirjoittaminen ja valmistelu lopulliseen muotoon
	Käytännön toteutuksen raportointi	Käytännön toteutuksesta kirjoittaminen, produktin esittely
	Pohdinta	Kirjoittaminen
Huhtikuu 2016	Valmis opas päiväkotiin	Palautteen kerääminen
	Opinnäytetyön viimeistely	Tiedonhaku, kirjoittaminen, kokonaisuuden viimeistely
	Opinnäytetyön ja menetelmäoppaan esitys päiväkodissa	Esittely päiväkodissa henkilökunnalle

5.2 Kehittämismenetelmät

Ensimmäisenä kehittämismenetelmänä käytin kyselyä, jonka välitin sähköpostitse henkilöstölle (Liite 1). Kyselyn tarkoituksena oli osallistaa jokainen kasvattaja mukaan menetelmäoppaan suunnitteluvaiheeseen, jotta he todella voisivat hyötyä siitä tulevaisuudessa. Muotoilin kyselyn kysymykset sen mukaisesti, mitä tietoa tarvitsin oppaan sisällön suunnittelussa sekä kehittämisprosessin tukemisessa. Kysymyksiä kyselyssä oli lopulta neljä: ”1. Mihin päiväkodin arjen tilanteisiin ja hetkiin kaipaatte ideoita? 2. Mihin oppimisen osa-alueisiin toivoisit ideoita ja menetelmiä? (esim. numerot, värit, kehonosat jne.) 3. Miten koette toiminnallisen oppimisen kehittämiskohteena? 4. Muita toiveita, kysymyksiä, ajatuksia?”.

Ensimmäisen kysymyksen perusteella halusin kartoittaa henkilökunnan toiveita ja tarpeita, mihin tilanteisiin he kokivat kaipaavansa menetelmiä. Kysymys kaksi oli erittäin olennainen oppaan lopputuloksen kannalta, sillä sen kautta pystyin valitsemaan, mistä aiheista lähdän menetelmiä kokoamaan ja suunnittelemaan. Tähän kysymykseen sainkin runsaasti vastauksia, mikä palveli oppaan kattavaa lopputulosta. Kysymyksessä kolme kartoitin henkilökunnan mielipiteitä, asenteita sekä ajatuksia toiminnallisesta oppimisesta päiväkodin kehittämiskohteena. Näin pystyin pohtimaan, millaisen menetelmäoppaan päiväkodin käyttöön lopulta koostaa sekä mitä asioita minun kannattaa käsitellä opinnäytetyön tietoperustassa, jotta pystyin tukemaan henkilökuntaa kehittämiskohteen sisäistämässä luonnolliseksi osaksi omaa toimintaansa. Raporttiosuuden oli tarkoitus tukea menetelmäoppaan käyttöä, sillä teorian avulla toiminnallisen oppimisen ymmärtäminen selkenee ja tällöin toiminnallinen oppiminen on helpompi liittää osaksi omaa päivittäistä toimintaansa. Lisäksi päädyin lisäämään kyselyyn vielä neljännen kysymyksen, johon tiimit saivat vastata melko vapaamuotoisesti, jotta jokainen sai halutessaan tuoda vielä muita kyselyn ulkopuolelle jääviä ajatuksiaan esille. Määritin kyselylle palautuspäivämäärän, johon mennessä kyselyyn tuli vastata. Kun olin saanut vastaukset kyselyyn, tein vastauksista koonnin, jonka avulla pystyin suunnittelemaan ja ideoimaan sellaisia menetelmiä, jotka vastaavat henkilökunnan toiveita. Kyselyn pohjalta lähdin suunnittelemaan menetelmäkokeiluja ja menetelmien havainnointia.

Kehittämistyön toisena menetelmänä käytin havainnointia. Havainnoin toiminnallisia menetelmiä ja niiden vaikutusta oppimiseen sekä lisäksi havainnoin miten liikunnan lisääminen lapsen päivään toteutuu menetelmien lomassa. Havainnoinnilla tarkoitetaan tietoista tarkkailua, eikä siis pelkästään asioiden ja ilmiöiden näkemistä (Vilkkä 2006, 37). Toimin kahdeksan viikkoa harjoittelustani 3-5 vuotiaiden lasten ryhmässä, ja tein menetelmäkokeilut tämän ryhmän kanssa. Vietin lisäksi viikon alle 3-vuotiaiden ryhmässä ja viikon esikouluryhmässä, jotta pystyin pohtimaan, millaisia sovellusehdotuksia voin oppaaseen liittää. Esikouluryhmässä vieraillessani sain vinkkejä ja mallia toiminnallisen oppimisen toteuttamiseen käytännössä, koska esikouluryhmässä toiminnallista oppimista toteutettiin selkeästi jo muita ryhmiä enemmän. Tällöin toteutin tarkkailevaa havainnointia, jolloin havainnoin toimintaa hieman vapaamuotoisemmin, muistiinpanoja tehden erilaisista toiminnallisista hetkistä joita heillä oli jo käytössä. Tarkkailevassa havainnoinnissa kohteena toimivat ennalta määrätyt asiat, joita havainnoija tarkkailee tilanteessa ulkopuolisena tarkkailijana, eikä hän osallistu itse toiminnan kulun etenemiseen (Vilkkä 2006, 43).

Tein menetelmäkokeilut ainoastaan 3-5 vuotiaiden ryhmän kanssa, sillä näin sain kokeiltua mahdollisimman monia menetelmiä, kun minun ei ollut aina erikseen sovittava milloin voisin menetelmäkokeiluja tehdä missäkin ryhmässä. Toinen peruste tälle on tavoite, että oppaasta oli tarkoitus tulla käytännön menetelmiä kattavasti sisältävä opas, jonka menetelmiä voi oman ammattitaitonsa kautta muokata ja soveltaa lapsiryhmälle sopiviksi. Siksi menetelmien havainnointivaiheessa olennaisinta ei ollut lasten ikäjakauma, vaan menetelmien laatuun ja määrään keskittyminen. Koska harjoitteluni ohjaaja eli 3-5 vuotiaiden ryhmän lastentarhanopettaja oli kokoajan tiiviisti mukana toteuttamassa kehittämistyötä kanssani, mahdollisti tämä sen, että hän pystyi avustamaan minua aina tarvittaessa menetelmäkokeiluissani. Kun kokeilin toiminnallisia menetelmiä lasten kanssa, havainnoin menetelmien toimivuutta kokonaisuudessaan enkä keskittynyt yksittäisten lasten havainnointiin. Koska ohjasin kaikki menetelmät itse samalla niitä havainnoiden, käytin osallistuvan havainnoinnin menetelmää. Osallistuvalla havainnoinnilla tarkoitetaan, että havainnoija on mukana havainnoitavassa toiminnassa yh-

dessä havainnoitavien kanssa (Vilkkä 2006, 44). Havainnoiden toimintaa, ollessani siinä itse koko ajan mukana ja vieden toimintaa eteenpäin, sain selville mitkä menetelmät toimivat lasten kanssa ja mitkä eivät sekä mitkä menetelmistä palvelevat tavoitettani ja mitkä taas eivät vie kohti tavoitetta. Osallistuvan havainnoinnin menetelmää käytettäessä tulee kuitenkin huomioida, että osaa pitää erillään havainnot sekä omat tulkintansa havainnoista (Hirsjärvi ym. 2013, 217).

Suunnittelin itse tavoitettani palvelevan havainnointilomakkeen menetelmien havainnointia varten (Liite 2). Lomakkeesta löytyvät keskeiset osa-alueet, jotka koin tärkeiksi oppaan sisällön onnistumisen ja tavoitteen toteutumisen vuoksi. Lomakkeen kohdat ovat: ”1. Miten menetelmä tuo lisää liikettä arkeen? 2. Miten menetelmä tukee lasten oppimista? 3. Toimiko vai ei? Mitä olisi voinut tehdä toisin? 4. Sovellusehdotuksia. 5. Muuta. 6. Pääseekö menetelmä oppaaseen? KYLLÄ vai EI.” Lomakkeen ensimmäisessä kohdassa pohdin, miten menetelmä tuo lisää liikettä arkeen. Tämä kohta oli kehittämistehtäväni onnistumisen kannalta olennainen, sillä menetelmien vaikutus liikkeen lisäämiseen päivässä oli hankkeen yksi keskeisistä tavoitteista. Tämän kohdan avulla pystyin pohtimaan, onko havainnoitava menetelmä sellainen, että se todella tuo lisää liikettä arkeen. Lomakkeen kohdassa kaksi pohdin, miten menetelmä tukee lasten oppimista. Tämä osa oli myös olennainen päiväkodin tavoitteen toteutumisen kannalta, sillä näin pystyin valitsemaan havainnointieni pohjalta oppaaseen sellaisia menetelmiä, jotka tukevat lasten oppimista kattavasti. Kohdassa kolme pohdin, toimiko menetelmä vai ei ja mitä olisi mahdollisesti voinut tehdä menetelmän kohdalla toisin. Näin pystyin kartoittamaan pohdintojani menetelmästä kokonaisuudessaan ja selvittämään, tukeeko menetelmä tavoitteellisesti lapsen oppimisen tukemista. Lomakkeen kohdassa neljä pohdin, miten menetelmää voisi soveltaa eri-ikäisten ja eritasoisten lasten kanssa sekä lisäksi kirjasin tähän kohtaan myös muita olennaisia sovellusideoita. Näiden kirjausten pohjalta pystyin siirtämään lopulliseen tuotokseen, menetelmäoppaaseen, kattavasti valmiita sovellusohjeita oppaan käyttäjien hyödyksi. Kohtaan viisi lisäsin vielä muita mieleen tulevia ajatuksia ja pohdintoja liittyen menetelmään, kuten missä muissa arjen tilanteissa menetelmää

voi esimerkiksi hyödyntää. Viimeisessä kohdassa eli kohdassa kuusi tein valinnan, onko menetelmä sellainen, että se tukee kehittämistyötä ja sen tavoitetta, eli pääseekö menetelmä mukaan oppaaseen.

Yksi menetelmäkokeiluistani oli kehittämishankkeeseen liittyen jokaiselle ryhmälle päiväkodin johtajan toimesta annettu tehtävä, eli lapsen päivässä toiminnallisuutta lisäävän hetken suunnittelu, kokeilu sekä arviointi. Käytänkin nyt tätä kyseistä menetelmää esimerkkinä, millaiseen lopputulokseen havainnoinnin kautta oli mahdollista päätyä. Seuraava menetelmä löytyy siis valmiista menetelmäoppaasta, johon se päätyi menetelmän havainnoinnin tuloksena. Valitsimme 3-5 vuotiaiden ryhmän hetkeksi aamupiirin, johon ideoin toiminnallisen menetelmän, jonka aiheena ovat numerot sekä viikonpäivät. Menetelmä on viikon jokaisena päivänä toteutettava ja siinä käytettävä väline on numeropussi. Lisäksi menetelmää tukevat kuvakortit, jotka havainnollistavat menetelmässä käytettäviä liikkeitä. Menetelmä etenee seuraavan kuvauksen mukaisesti. Aluksi aamupiirissä muistellaan lasten kanssa tuttuun tapaan, mikä viikonpäivä tänään on. Sen jälkeen kerrotaan ja katsotaan kuvakorteista, mikä on päivän liike. Suunnitelimme tiimin kanssa yhdessä etukäteen jokaiselle viikonpäivälle oman liikkeen, joita tullaan käyttämään aina kyseisinä viikonpäivinä. Liikkeen selvittyä otetaan esille numeropussi, josta yksi lapsi pääsee nostamaan numeron. Pussissa on numerot yhdestä kahteenkymmeneen. Pussista nostettu numero kertoo, kuinka monta kertaa päivän liike tehdään. Samalla kun tehdään päivän liikettä, lasketaan yhdessä ääneen numerot pussista tulleeseen numeroon saakka. Menetelmä siis tukee viikonpäivien oppimista sekä numeroiden oppimista, tunnistamista, laskeamista ja se myös lisää liikettä päiväkodin jokaiseen päivään osana aamupiiriä. Menetelmän havainnoinnin tukena käytin havainnointilomaketta, joka mahdollisti menetelmän monipuolisen arvioinnin. Sen tuloksena onnistuin siirtämään lopulliseen oppaaseen menetelmää varten selkeät ohjeet sekä monipuolisesti sovel-lusideoita.

6 TUOTOKSET

6.1 Menetelmäopas

Kehittämishankkeen tuloksena on useimmiten konkreettinen tuotos, joka on kohdistettu toimeksiantajalle. Se, miten tuotosta lähdetään levittämään, on kehittämistyössä sovittava erikseen. (Salonen 2013, 19-20.) Tämän opinnäytetyön tuotos, menetelmäopas, julkaistiin vain Moikoisten päivähoitoyksikön käyttöön eikä sitä lähdetty levittämään muihin Turun kaupungin päiväkoteihin, sillä oppaan sisältö on Moikoisten päivähoitoyksikön tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaan suunniteltu kokonaisuus.

Menetelmäopas on nimeltään ”Varmoin askelin kohti toiminnallista oppimista”. Nimi kuvaa oppaan tarkoitusta ja liikkeen lisäämisen merkitys piilee sanassa ”askelin”, jolla viitataan siihen, että menetelmät ovat toiminnallisia ja liikettä arkeen lisääviä menetelmiä. Opas on yhteensä 58 sivua laaja, jonka lisäksi oppaan lopusta löytyy 13 sivua liitteitä. Opas koostuu kansilehdestä, johdannosta sekä sisältää yhteensä 40 menetelmää. Oppaan lopusta löytyy lähdeluettelo. Menetelmät on jaettu oppimisen eri osa-alueisiin, joita menetelmät käsittelevät. Aiheet ovat numerot ja matematiikka, kirjaimet ja kirjoittaminen, värit, viikonpäivät, kuu-kaudet, vuodenajat, kehonosat, paikkasanat, muodot, tunteet ja hyvät tavat, vertailu sekä osa-alue, jossa yhteen menetelmään sisältyy useita oppimisen tavoitteita, tämä osa-alue löytyy oppaasta nimellä ”Monenlaista liikettä”. Menetelmät ja niihin sisältyvät oppimisen osa-alueet on valittu henkilökunnan toiveiden pohjalta. Koska opas julkaistiin vain Moikoisten päivähoitoyksikön yksityiseen käyttöön, ei opasta ole julkaistu kokonaisuudessaan opinnäytetyön liiteosassa vaan ainoastaan menetelmäoppaan johdanto on liitteenä (Liite 3).

Valitsin suuren osan menetelmistä oppaaseen menetelmäkokeilujen ja havainnointien pohjalta. Havainnointilomakkeisiin kirjattujen tietojen pohjalta pystyin myös muokkaamaan menetelmiä parempaan, tavoitetta palvelemaan suuntaan, jolloin osa menetelmistä siirtyi alkuperäisestä menetelmästä muokattuna versiona oppaaseen. Lisäksi opas sisältää myös menetelmiä, joita en on ole kokeillut

lapsiryhmän kanssa. Tämä johtuu siitä, että jotta oppaasta on apua ja hyötyä toiminnallisen oppimisen kehittämisessä laajassakin mittakaavassa, tulee oppaan olla riittävän kattava ja sisältää mahdollisimman paljon erilaisia menetelmiä. Rajallisen aikataulun vuoksi tiedostin, että en pysty aivan jokaista menetelmää kokeilemaan, jotta saan sen vastamaan toimeksiantajan toiveita menetelmäoppaan kattavuudesta. Pohdin kuitenkin näitä kokeilujen ulkopuolisia menetelmiä menetelmäkokeilujeni ja menetelmien havainnoinnin pohjalta tarkastellen, millaiset menetelmät sopivat kokonaisuudessaan tässä päiväkotiympäristössä käytettäviksi.

Toiminnallinen aamupiiri

VÄLINEET: Kuvat liikkeistä, numerokortit

OHJEET:

- Päätetään jokaiselle viikonpäivälle oma liike. Esimerkiksi:
maanantai - mahat maahan
tiistai - tiputanssi
keskiviikko - keskittyminen
torstai - taputtelut ja tömistelyt
perjantai - pomput
lauantai - loikat
sunnuntai - suukot
- Käytetään menetelmää jokaisena päivänä aamupiirin yhteydessä.
- Kun on selvitetty, mikä viikonpäivä on tänään, katsotaan kuvista, mikä on päivän liike. Sitten nostetaan numeropussista numero, joka kertoo kuinka monta kertaa päivän liike tehdään.
- Tehdään liikettä numeron osoittama määrä, samalla yhdessä ääneen laskien.

SOVELLUSIDEOITA:

- Liikkeet voi päättää oman tiiminsä kanssa tai yhdessä lasten kanssa ideoiden.
- Liikkeistä kannattaa tulostaa kuvat aamupiirihuoneeseen, jotta viikonpäivien ja liikkeen muistaminen tehostuu.
- Lauantain ja sunnuntain liikkeet voidaan tehdä esimerkiksi perjantaina tai maanantaina.
- Numeropussista numeroa nostettaessa voidaan laulaa "lorupussilaulu", muuntaen sanan lorupussi numeropussiksi.

MISSÄ TILANTEISSA?

Aamupiiri (Jos unohtuu aamulla, toki liike voidaan ottaa myös päiväpiirissä.)

Kuva 1. Esimerkkikuva menetelmäoppaasta.

Oppaasta löytyy jokaisen menetelmän kohdalta ideoita havainnointieni ja omien ajatusteni pohjalta, miten menetelmiä voi soveltaa sekä missä päiväkodin hetkissä menetelmiä voi esimerkiksi käyttää. Opas tarjoaa kattavasti erilaisia toiminnallista oppimista tukevia menetelmiä ja tarkoitus on että valmiiden sovellusohjeiden lisäksi menetelmiä voi soveltaa itse omalle ryhmälle sopiviksi, omaa ammattitaitoaan hyödyntäen. Menetelmäopas toimii apuna varhaiskasvattajille, jotta heidän ei tarvitse itse lähteä keräämään suuria määriä menetelmiä kaiken muun

työn ohella. Oppaasta löytyy kaikenlaisia menetelmiä ja näitä voi vapaasti soveltaa lapsiryhmänsä ominaisuksiin sekä tarpeisiin perustuen. Jokaisen menetelmän yhteydessä on kuva, joka havainnollistaa menetelmää ja tuo oppaaseen houkuttelevan ulkoasun.

Toimitin oppaan jokaiselle ryhmälle sähköisenä versiona. Oppaan voi tulostaa, sitä voi lukea sähköisesti tietokoneen näytöltä tai kätevästi jokaisesta ryhmästä löytyvän tabletin näytöltä. Oppaan lisäksi toimitin jokaiselle tiimille myös tämän raporttiosuuden, erityisesti sen vuoksi, että raporttiosuuden avulla he voivat tutustua tarkemmin teoriassa siihen, mitä toiminnallinen oppiminen kokonaisuudessaan pitää sisällään. Toimitin lisäksi yhden tulostetun oppaan sekä raportin koko päiväkodin käyttöön. Ne molemmat löytyvät yhdestä kansiota ja paikasta jossa kansiota säilytetään, löytyy myös oppaaseen kuuluvat menetelmissä tarvittavat välineet, erilaiset pussit sekä kuvakortit.

6.2 Pussit ja kuvakortit

Osa menetelmäkansion sisältämistä toiminnallisista menetelmistä ovat sellaisia, joissa tarvitaan erilaisia välineitä menetelmän tavoitteiden toteutumisen ja parhaan hyödyn mahdollistamiseksi. Oppaaseen sisältyykin kymmenen erilaista välinekokonaisuutta, jotka olen opinnäytetyöprosessin aikana tehnyt päiväkodin ryhmien yhteiseen käyttöön. Jokaista välinettä on yksi kappale koko päiväkodin yhteiseen käyttöön, mutta olen suositellut ryhmiä halutessaan tekemään tarvitsemiaan välineitä myös omalle ryhmälleen, jos kokee jonkin välineistä hyvin tarpeelliseksi omassa työssään lasten kanssa. Välineet vaikuttavat keskeisesti oppaan toimivuuteen, sillä kun tarvittavat välineet ovat helposti saatavilla, löytyy kasvattajilta huomattavasti lisää innostusta lähteä kokeilemaan näitä uusia menetelmiä lasten kanssa. Valmiit alkuperäiset välineet ovat tärkeä lähtökohta saada henkilökunta lähtemään mukaan kokeilemaan menetelmäoppaan menetelmiä.

Kuva 2. Kehonosapussi.

Oppaaseen kuuluvia välineitä ovat pussit, jotka sisältävät kuvia eri aiheista. Lisäksi oppaaseen kuuluu myös muutamia kooltaan hieman suurempia kuvakortteja. Pussit olen ommellut itse ja valitsin pussien kankaiksi iloisen värisiä kankaita, lasten motivointia ajatellen. Kuvakorttien kuvat olen pääasiassa tulostanut Papunet verkkosivujen kuvapankista, käyttäen sivustolta löytyvää kuvatyökalua. Kuvapankin materiaalit ovat tarkoitettu käyttöön opetuksen, kommunikoinnin sekä kuntouksen tueksi. Kuvatyökalu sisältää kuvapankin kuvat, jonka avulla voi helposti kerätä tulostettavia kuvia omaan käyttöönsä. Kuvatyökalu on käytössä myös tabletilla, jolloin tulostaminen ei ole välttämätöntä vaan kuvia voi näyttää lapsille myös tabletin näytöltä. (Papunet 2016a; Papunet 2016b.)

Pusseja löytyy kahdeksasta eri aiheesta. Nämä ovat liikepussi, numeropussi, kirjainpussi, eläinpussi, kehonosapussi, väripussi, liikelaulupussi sekä liikeloruspussi. Suurempia kuvakortteja on menetelmäoppaan mukana kahdesta eri aiheesta. Näitä ovat tunnekortit sekä vuodenaikakortit, joita voi myöskin hyödyntää muutamissakin eri menetelmissä. Näiden kymmenen välinekokonaisuuden lisäksi olen tehnyt 3-5 vuotiaiden ryhmälle nimikortit. Nimikortteja en ole jokaiselle ryhmälle kuitenkaan tehnyt ryhmien lasten vuosittaisen vaihtuvuuden vuoksi, mutta kannustankin oppaan myötä jokaista tekemään tällaiset omalle ryhmälleen, ellei sellaisia ryhmän käytössä vielä ole.

Näitä kaikkia pusseja sekä kortteja voidaan hyödyntää menetelmien toteutuksessa oppaan ohjeiden mukaisesti sekä halutessaan menetelmiä soveltaen. Välineet tuovat menetelmäoppaalle lisäarvoa, sillä ne tekevät oppaan entistä käytännönläheisemmäksi. Ne myös auttavat innostamaan lapsia mukaan oppimaan visuaalisesti kuvien kautta. Välineet ovat lisäksi hyvin monikäyttöisiä ja esimerkiksi yhtä pussia voi käyttää monella eri tavalla, omien ideoidensa mukaisesti. Annoin päiväkodin henkilökunnalle vapaat kädet myös päätöksessä, missä välineitä halutaan lopulta säilyttää. Koska osa menetelmistä sopii käytettäväksi myös lasten kesken, onkin esimerkiksi tässä tilanteessa erittäin suositeltavaa sijoittaa välineitä tiloihin, joissa lapset joutuvat odottelemaan ja odotteluun kaivataan jonkinlaista aktiviteettia.

Kuva 3. Eläinpussi.

7 ARVIONTI

7.1 Kehittämistehtävän onnistuminen

Opinnäytetyöni kehittämistehtävänä oli luoda henkilökunnan käyttöön kattava menetelmäopas, jossa on käytännön ideoita, millä tavoin voidaan tukea lasten toiminnallista oppimista Moikoisten päivähoitoyksikössä. Kehittämistehtävä onnistui toivotulla tavalla, sillä opinnäytetyöprosessin lopputuloksena olin luonut päiväkodin käyttöön 40 menetelmän oppaan, joka tukee päiväkodin henkilöstöä kehittämistoiminnassa käytännössä. Koska oppaan menetelmät on rajattu sisältämään liikettä lisääviä, oppimista tukevia toiminnallisia menetelmiä, tukee opas toiminnallisen oppimisen kehittämisen lisäksi samalla myös päiväkodin keskeistä tavoitetta vähentää istumista ja lisätä liikettä lapsen päivään. Keräsin päiväkodin henkilökunnalta palautetta menetelmäoppaasta vapaamuotoisen kyselylomakkeen kautta. Koska opasta ei näin lyhyellä aikavälillä vielä ehditty päiväkodissa kokeilla, antoivat he palautetta oppaan ensivaikutelmasta. Palaute oli positiivista ja opas sai suuresti kiitosta. Henkilökunta koki oppaan monipuolisena, selkeänä ja helposti lähestyttävänä. Lisäksi he kokivat, että oppaan sisältämät menetelmät vaikuttavat helposti toteutettavilta ja ohjeistukset olivat heidän mielestään kuvattu sopivan tiiviisti. Kyselyyn vastanneet olivatkin yksimielisesti sitä mieltä, että menetelmät tulevat varmasti käyttöön päiväkodin arjessa lasten oppimisen ja liikkeen lisäämisen tueksi.

7.2 Tavoitteiden toteutuminen

Ensimmäinen tavoitteeni oli tuoda toiminnallinen oppiminen ja sen tukeminen mielekkäällä tavalla osaksi koko päiväkodin toimintaa. Tämän tavoitteen onnistuminen ei näy vielä kokonaisuudessaan tällä aikavälillä, mutta koen, että raporttiosuuden kattava teoriaosa toiminnallisesta oppimisesta selkeyttää toiminnallisen oppimisen käsitettä Moikoisten päivähoitoyksikön varhaiskasvattajille. Lisäksi us-

kon, että erityisen mielekästä henkilökunnan näkökulmasta on, että heidän käyttöönsä on nyt tarjolla opas, jossa on valmiita menetelmiä joilla lähteä tukemaan lasten oppimista toiminnallisilla menetelmin.

Toinen tavoitteeni oli lisätä liikkumista ja vähentää istumista päiväkodin jokaisessa päivässä. Tämä on myös tavoite, joka ei näy vielä näin lyhyellä aikavälillä, mutta koen, että opas toimii tukena päiväkodin henkilökunnalle tämän asian kehittämiseksi. Opas on täynnä ideoita, joiden avulla tuoda lisää liikettä lasten päivään eri menetelmin. Lapsiryhmä, jonka kanssa tein menetelmäkokeilut, pääsi kuitenkin kokemaan menetelmien kokeilujen aikana lyhyellä aikavälillä, miten käytännössä istumisen vähentäminen ja liikkeen lisääminen päivässä toteutuu. Ryhmän lapset pitivät toiminnallisista menetelmistä. Eräs lapsi kertoi, että hän pitää erityisesti minun pienryhmistäni ja siitä mitä siellä tehdään. Toteutinkin suuren osan menetelmäkokeiluista pienryhmätoiminnan aikana. Oman kokemukseni kautta huomasin, että lapset on helppo saada mukaan toimintaan, kun he pääsevät itse tekemään asioita. Lisäksi huomasin että liikkuminen tilanteissa, joissa lapset normaalisti joutuvat pääasiassa istumaan paikallaan, innosti lapsia mukaan oppimaan yhdessä vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa.

Kolmas tavoitteeni oli varmistaa, että menetelmäopas otetaan todella käyttöön päiväkodissa oppaan valmistuttua. Jotta pystyin varmistamaan että jokainen henkilökunnan jäsen ymmärsi oppaan tarkoituksen ja että jokainen pystyy tulevaisuudessa sisäistämään toiminnallisten menetelmien käytön ja oppimisen tukemisen sen avulla, pidin esittelyn oppaasta koko henkilökunnalle henkilökunnan yhteisessä palaverissa huhtikuussa 2016. Lisäksi painotin esittelyn yhteydessä, että tarvittaessa tuen henkilökuntaa oppaan käytössä ja toiminnallisen oppimisen kehittämisessä ja tukemisessa myös opinnäytetyöprosessin päättymisen jälkeen.

Taustatavoitteenani eli kaikkia muita tavoitteita tukevana runkona opinnäytetyöprosessissa oli lasten oppimisen vahvistaminen toiminnallisilla menetelmin sekä toiminnallisen oppimisen tuomien hyötyjen tietoinen tavoittelu päiväkodin toiminnassa. Tämäkin on tavoite, jonka tulokset eivät vielä näin lyhyellä aikavälillä täysin näy. Kuitenkin, tähänkin tavoitteeseen pystyin näkemään pintaraapaisun verran menetelmäkokeilujeni kautta. Koen, että lapset eivät pitäneet toiminnallisia

menetelmäkokeilujani tylsinä oppimistuokioina, vaan päinvastoin menetelmät toivat lapsille lisää onnistumisen kokemuksia sekä iloa päivään. Lisäksi huomasin, että jotkin menetelmät innostivat myös sellaisia lapsia mukaan toimintaan, jotka eivät tavallisesti jaksa keskittyä ryhmän yhteisissä toiminnoissa. Keskustellessani toiminnallisesta oppimisesta työyhteisön jäsenten kanssa, huomasin että työyhteisössäkkin osittain jo tiedostettiin, mitä hyötyjä toiminnallinen oppiminen voi mukanaan tuoda. Tämä onkin hieno asia, jotta toiminnallisen oppimisen tuomia hyötyjä voidaan todella tietoisesti tavoitella. Kuitenkin fakta on, että kehittämishanke vaatii paljon aikaa, tarkastelua ja toiminnan arviointia, jotta voidaan päästä kokonaisvaltaisesti kohti kehittämishankkeen keskeisiä tavoitteita.

8 POHDINTA

8.1 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessini tuki kiitettävästi ammatillista kasvuani. Koska opinnäytetyöni aihe oli itselleni hyvin mieluisa ja lähtöisin omasta kiinnostuksestani, olin asennoitunut opinnäytetyöprosessiin hyvin tunnollisesti. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on kannattavaa, että opinnäytetyö olisi työelämälähtöinen. Työelämälähtöinen opinnäytetyö tukee ammatillista kasvua sekä vastuuntuntoa. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 16-17.) Ammatillista kasvuani tukikin erityisesti se, että pääsin mukaan toteuttamaan päiväkodille ja sen toiminnalle tärkeää hanketta. Sisäistin opinnäytetyöprosessissa, että opinnäytetyöni onnistuminen on tärkeä osa kehittämishankkeen etenemistä, joka edisti myös ammatillista kasvuani entisestään. Lisäksi olen tämän prosessin kautta ymmärtänyt oman toiminnan reflektoinnin tärkeyden entistä konkreettisemmin. Tämä on käynyt ilmi opinnäytetyön useista eri vaiheista ja niiden arvioinnista, muokkaamisesta sekä oman toiminnan reflektoinnista toiminnan eri osa-alueilla. Olen pohtinut opinnäytetyöni merkitystä laajasti ja lisäksi sitä, mihin asioihin minun tulee keskittyä, jotta se vastaa parhaalla mahdollisella tavalla päiväkodin tarpeeseen.

Opinnäytetyöprosessin kautta sekä ollessani mukana toteuttamassa päiväkodille tärkeää kehittämishanketta, olen sisäistänyt palautteen antamisen ja saamisen merkityksen ammattillisessa toiminnassa. Olen ymmärtänyt rakentavan palautteen vastaanottamisen tärkeyden entistä selvemmin, sillä palautteen kautta olen pystynyt viemään opinnäytetyöprosessiani sujuvasti eteenpäin. Lisäksi olen ymmärtänyt, miten tärkeää on pohtia asioiden todellisia tarkoituksia ja kyseenalaistaa tarvittaessa tärkeitä yksityiskohtia kokonaisuuden kannalta. Olen myös oppinut käyttämään positiivisen palautteen hyödyksi, tuomalla intoa tulevaan työhön sen kautta. Koen, että tämän opinnäytetyöprosessin avulla olen löytänyt itselleni luonnollisen tavan toimia varhaiskasvattajana ja aionkin ottaa toiminnallisen tavan tehdä työtä lasten parissa osaksi omaa toimintaani tulevaisuudessa.

8.2 Eettisyys kehittämistoiminnassa

Eettisyys on oikean ja väärän erottamista, joka asettaa ammattilaisen työnsä jokaisena päivänä pohtimaan, miten tulisi toimia arjen eri tilanteissa eettisesti oikein. Eettisyys on oman ammatillisen toimintansa kyseenalaistamista ja vaihtoehtoisten, eettisesti oikeellisten ratkaisujen pohtimista yllättävissäkin tilanteissa. (Talentia 2013, 6.) Opinnäytetyöprosessin aikana eettistä toimintaani vahvisti tieto siitä, että opinnäytetyön tuotokset tulevat todella toimeksiantajani kehittämishankkeen edistämisen hyödyksi. Siksi oli tärkeää, että toimin koko prosessin ajan perustellen valintojani, ottaen huomioon toimeksiantajan toiveet ja koko työyhteisön, jotta lopputulos vastaisi tarpeeseen parhaalla mahdollisella tavalla. Lisäksi oli tärkeää että pidin toimeksiantajan selvillä meneillään olevista vaiheista, jotta pystyin ottamaan parhaalla mahdollisella tavalla myös toimeksiantajani ajatukset kehittämistoiminnasta huomioon. Olen pohtinut laajasti opinnäytetyöni aiheen, toiminnallisen oppimisen ammattieettistä näkökulmaa ja sitä, miten tärkeää on pitää kehittämistoiminnan rinnalla mielessään varhaiskasvatuksen keskeiset odotukset sekä lapsen edun huomiointi.

Lastentarhanopettajan tulee osata ajatella lapsiryhmää voimavarana, jota hyödyntää sekä yksittäisen lapsen että koko ryhmän hyväksi kaikilla osa-alueilla (Lastentarhanopettajaliitto 2005, 5). Toimin opinnäytetyöprosessissani suuresti tätä ajatusta korostaen, sillä toiminnallinen oppiminen on oppimisen menetelmä, jossa tärkeää on lasten omien ideoiden hyödyntäminen oppimisen edistämiseksi. Lastentarhanopettajan tulee mahdollistaa lapsille laadukas kasvu- ja oppimisympäristö ja jotta tämä toteutuu, tulee lastentarhanopettajan toimia kasvatuksellisessa vuorovaikutuksessa työyhteisönsä kanssa. Tärkeää on kannustaa työyhteisön jäseniä heidän omassa työssään sekä tukea heitä työssä oppimisessa. (Lastentarhanopettajaliitto 2005, 6.) Pysin kannustamaan koko työyhteisöä lähtemään innolla mukaan tähän kehittämistoimintaan. Esitettyäni opinnäytetyöni henkilökunnalle, pystyin innostamaan työyhteisön jäseniä olemaan aktiivisia kehittämistoiminnan edistämässä jatkossa. Henkilökunnalle julkaistu menetelmäopas toi selkeästi työyhteisöön uudenlaista, luonteeltaan positiivista ajattelua kehittämishanketta kohden.

8.3 Jatkotyöskentelymahdollisuudet

Opinnäytetyöprosessini päätyttyä kehittämistoiminta päiväkodissa jatkui edelleen, sillä kehittämishanke on pitkän aikavälin toimintaa. Tarkoituksena oli, että opinnäytetyöprosessini jälkeen opas tuli ottaa päiväkodissa päivittäiseen käyttöön jokaisessa lapsiryhmässä. Toiminnallisen oppimisen toteutusta arvioidaan jatkossa päiväkodissa säännöllisin väliajoin tarkastellen, mitä voidaan tehdä toisin ja mikä on toiminut tähän asti tavoitetta edistäen. Koska menetelmäopas tuli vain päiväkodin yksityiseen käyttöön, opinnäytetyön jatkotyömahdollisuudet oppaaseen liittyen ovat rajalliset. Päiväkodin johtaja kuitenkin antoi minulle luvan ja kannustikin tulevaisuudessa pohtimaan menetelmäoppaan julkaisua kirjan muodossa, sillä oppaasta tuli hyvin kattava ja siitä olisi varmasti suurta hyötyä varhaiskasvatuksen kentällä. Olenkin lähtenyt vakavissani pohtimaan tätä ajatusta ja saattaa olla, että tulevaisuudessa menetelmäopas tullaan julkaisemaan myös muiden varhaiskasvattajien hyödyksi.

Jatkotyöskentelyä Moikoisten päivähoitoyksikössä voisi jatkaa tekemällä esimerkiksi opinnäytetyön, jossa havainnoitaisiin menetelmäoppaan menetelmien vaikutusta lasten oppimiseen pidemmällä aikavälillä. Tämä olisi erittäin hyödyllistä, mutta aikaa vaativaa työtä. Toiminnallisesta oppimisesta ei ole tehty kovin montaa opinnäytetyötä ja koska aiheena toiminnallinen oppiminen on hyvin laaja, voikin siitä lähteä tekemään monipuolisesti minkälaista opinnäytetyötä tahansa. Toiminnallista oppimista voi soveltaa myös muihin ikäryhmiin ja asiakasryhmiin, joten opinnäytetyöt liittyen toiminnalliseen oppimiseen voisivat olla mielenkiintoisia myös muiden asiakasryhmien kohdalla. Myös toiminnallisemman arjen tavoittelu ja liikkeen lisääminen päivään on aihe, josta voisi lähteä tekemään opinnäytetyötä minkä asiakasryhmän parissa tahansa. Koska liikunnan lisäämisestä ja liikunnan merkityksestä löytyy paljon tietoa ja opinnäytetöitä, mielestäni olisi tärkeää keskittyä myös arjen liikkumiseen ja istumisen vähentämiseen päivässä, sillä nykyaikana teknologian merkityksen kasvaessa tämä tulee olemaan aihe, johon tulisi keskittyä ihmisten hyvinvoinnin tukemisen vuoksi.

LÄHTEET

- Gyekye, M. & Nikkilä, P. 2013. Arviointiympyrä – Oppimisen mahdollisuudet näkyviin. Vantaa: Pedatieto.
- Helenius, A. & Korhonen, R. 2008. Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja –kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Helenius, A. & Lummelahti, L. 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hellström, M.; Johnson, P.; Leppilampi, A. & Sahlberg, P. 2015. Yhdessä oppiminen – Yhteistoinnallisuuden käytäntö ja periaatteet. Helsinki: Into.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hujala, E.; Puroila, A-M.; Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Vantaa: Edufin.
- Hujala, E. & Turja, L. 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jantunen, T. & Haapaniemi, R. 2013. Iloa kouluun – Avaimia kouluviihtyvyyteen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus.
- Koivula, M. 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. Väitöskirja. Jyväskylä studies in education, psychology and social research, 390. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Koivunen P. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä:PS-kustannus.
- Kronqvist, E. & Kumpulainen, K. 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt – Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Lapsiasiainvaltuutettu. 2009. Lasten osallisuus ei ole pelkkää mielipiteiden selvittämistä. Tiedote 9/2009.
- Lastentarhanopettajaliitto 2005. Lastentarhanopettajan ammattietiikka. Viitattu 4.4.2016. www.lastentarha.fi > Julkaisut > Esitteet > Lastentarhanopettajan ammattietiikka, 2005
- Leinonen, J. H. 2010. Lapsen osallisuuden mahdollistaminen päiväkodin toimintakulttuurissa – Tilastollinen tutkimus osallisuuden tasomallista. Helsinki: Yliopistopaino.
- Lindberg, P. 2014. In search of affordances and visual quality. Tampere: National Institute for Health and Welfare.
- Lindqvist, M.; Kopakkala, A.; Nieminen, S.; Sura, S.; Tuomisto, M.; Santasalo, H.; Eklund, K.; Janhunen, T.; Tervämäki, P.; Tarkiainen, L.; Salomäki, J. & Partanen-Hertell, M. 2005. Miten käytän toiminnallisia menetelmiä? Psykodraaman ohjaajat kertovat. Tampere: Resurssi.
- Lonka, K. 2014. Oivaltava oppiminen. 1. Painos. Helsinki: Otava.
- Lousada, O. 1998. "The three-layered Cake, Butter with Everything." Teoksessa Karp, M.; Holmes, P. & Bradshaw Tauwon, K. The Handbook of Psychodrama. London: Routledge.
- Marineau, R. F. 1994. The Cradles of Moreno's contributions. Teoksessa Holmes, P.; Karp, M. & Watson, M. Psychodrama since Moreno, 81-94. London: Routledge.

Marjanen, P.; Marttila, M. & Varsa, M. 2013. Pienten piirissä – Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Helsinki: Pedatieto.

OK-opintokeskus 2016. Oppimisympäristö. Viitattu 7.4.2016. <http://kouluttaja.ok-opintokeskus.fi/kouluttaja/oppimisymp%C3%A4rist%C3%B6>

Opetushallitus 2016. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2016:1. 3. muutettu painos. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Ota koppi –ohjelma 2015. Viitattu 20.10.2015. Varhaiskasvatus. www.otakoppi-ohjelma.fi > Toiminnalliset menetelmät varhaiskasvatuksessa > Varhaiskasvatus.

Papunet 2016a. Kuvapankki. Viitattu 7.4.2016. www.papunet.net > Materiaalia > Kuvapankki.

Papunet 2016b. Kuvatyökalu. Viitattu 7.4.2016. www.papunet.net > Materiaalia > Kuvatyökalu.

Reunamo, J. 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus. Erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Saarinen, S. 2014. Aistiseikkailu - Elämyksiä ja toimintaa koko vuodeksi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön – opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Helsinki: Stakes.

Sosiaali- ja terveysministeriö, Opetusministeriö & Nuori Suomi ry 2005. Varhaiskasvatuksen liikunnan suosituksat. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:17. Helsinki: Stakes.

Sport.fi 2016a. Mikä on Ilo kasvaa liikkuen ohjelma? Viitattu 7.1.2016. www.sport.fi > Varhaiskasvatus > Liikkumis- ja hyvinvointiohjelma; Ilo kasvaa liikkuen > Ohjelman kuvaus.

Sport.fi 2016b. Aktiivisempi arki –työpaja. Viitattu 5.4.2016. www.sport.fi > Työyhteisöt > Työkälypankki.

Sääkslahti, A. 2015. Liikunta varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Talentia 2013. 6. painos, Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki: Talentia. Ammattieettinen lautakunta.

Tiainen, T. & Välimäki, V. 2015. Lukuja liikkuen, tavuja touhuten. Jyväskylä: PS-kustannus.

Toivakka, S. & Maasola, M. 2011. Itsetunto kohdalleen! Harjoituksia itsetuntemuksen ja vuoro-vaikutustaitojen oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valo 2015. Pienten askelten ideaopas. Kerätty pilottitahoilta 2014. Tutkimusmatkalla varhaiskasvatuksen uusiin liikkumisen käytäntöihin – kohti liikkuvaa varhaiskasvatusta. Uusimaa: SLY Lehtipainot Oy Kirjapaino

Varhaiskasvatuslaki 8.5.2015/580.

Vilkka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Winnicott, D. W. 1971. *Playing and reality*. Harmondsworth, Middlesex: Penguin.

Kysely henkilökunnalle

Heippa!

Toiminnallinen oppiminen & lisää liikettä päiväkodin arkeen – nämä ovat ne kaksi pääkohtaa, jotka muodostavat päiväkotinne tämänhetkisen kehittämiskohteen.

Ja tässä tuleekin nyt vähän taustatietoa, miksi minä olen mukana tässä kehittämistyössä yhdessä teidän kanssa:

- Teen opinnäytetyöni toiminnallisesta oppimisesta ja sen tukemisesta tässä päiväkodissa. Tavoitteena on tukea teitä pääsemään luontevasti mukaan toiminnallisen oppimisen maailmaan, jotta pystytte sisäistämään sen osaksi omaa toimintaanne lasten kanssa.
- Kokoan teidän käyttöönne oppaan, joka tämänhetkisen suunnitelman mukaan tulee sisältämään erilaisia liikuntaa lisääviä toiminnallisia menetelmiä, joita voi soveltaa eri-ikäisten lasten kanssa päiväkodin arjen eri tilanteisiin.

Jotta pystyn ottamaan parhaalla tavalla huomioon teidän toiveenne sekä mielipiteenne, toivon teidän vastaavan alla oleviin kysymyksiin yhdessä tiiminne kanssa. **Vastaukset tulee palauttaa minulle viimeistään perjantaina 22. tammiukuuta.**

KYSYMYKSET

1. Mihin päiväkodin arjen tilanteisiin ja hetkiin kaipaatte ideoita?
2. Mihin oppimisen osa-alueisiin toivoisit ideoita ja menetelmiä? (esim. numerot, värit, kehonosat jne.)
3. Miten koette toiminnallisen oppimisen kehittämiskohteenä?
4. Muita toiveita, kysymyksiä, ajatuksia?

Kiitos vastauksista jo näin etukäteen!

Toiminnallisii terkuin, Riina

Havainnointilomake

Havainnointilomake

Riina Sintonen 2016

Päivä:

Hetki:

Tavoite:

Välineet:

Menetelmän nimi:

1. Miten menetelmä tuo lisää liikettä arkeen?

2. Miten menetelmä tukee lasten oppimista?

3. Toimiko vai ei? Mitä olisi voinut tehdä toisin?

4. Sovellusehdotuksia

5. Muuta

6. Pääseekö menetelmä oppaaseen? KYLLÄ vai EI

Menetelmäoppaan johdanto

OPPAAN KÄYTTÄJÄLLE

- Tämän menetelmäoppaan avulla on tarkoitus innostaa varhaiskasvattajia tuomaan toiminnallinen oppiminen toiminnallisten menetelmien keinoin, osaksi lapsiryhmän päivittäistä toimintaa.
- Menetelmäopas sisältää menetelmiä sekä ideoita, joilla voidaan tukea lasten oppimista oppimisen eri osa-alueilla.
- Menetelmiä voit käyttää joko suoraan oppaan ohjeen mukaan tai niitä vapaasti soveltaen. Jokaiseen menetelmään löytyy myös valmiita sovellusohjeita.
- Opas jakautuu kymmeneen osaan aiheiden mukaisesti. Jotkin aiheet toki käsittelevät useampaa aihetta yhtä aikaa, mutta menetelmä löytyy aina siitä osasta, mikä on menetelmässä pääosassa.
- Koska menetelmät sopivat useisiin päivän eri tilanteisiin, on jokaisen menetelmän kohdalla mainittu myös ideoita, missä arjen tilanteissa niitä voi esimerkiksi hyödyntää.
- Oppaaseen kuuluu myös menetelmissä tarvittavia välineitä, joita saa vapaasti käyttää menetelmiä kokeillessaan oman lapsiryhmänsä kanssa. Välineet löytyvät liikuntavarastosta.
 - Välineitä voi antaa myös lasten käyttöön odottelutilanteissa!
- Niiden menetelmien kohdalla, joiden idea on lähtöisin toisen menetelmän pohjalta, löytyy menetelmän alapuolelta alkuperäisen menetelmän tiedot. Ideoita menetelmiin ovat antaneet teokset "Lukuja liikkuen, tavuja touhuten", "Loruloikkia" sekä "Aistiseikkailu", joiden tarkemmat tiedot löytyvät oppaan lopusta. Ne menetelmät joiden lopussa ei mainita lähdettä, ovat oman suunnitteluni ja mielikuvitukseni tulosta.

Lisätään yhdessä liikettä arjen jokaiseen päivään monipuolisesti, samalla tukien lasten oppimista mielekkäällä tavalla! 😊

Toiminnallisin terveisin,

Riina Sintonen